

■ सूर्यदर्शन सहकारी हिनामिना

मुद्दामा प्रतिवादीका कानुन व्यवसायीको प्रश्न-

रकम गएको गोर्खा मिडिया नेटवर्कलाई सहकारी ठगीमा किन प्रतिवादी बनाइएन ?

पोखरामा

रोहितराज पराजुली

जिल्ला अदालत कास्कीमा चलिरहेको सूर्यदर्शन बचत तथा ऋण सहकारीको बचत हिनामिनासँग सम्बन्धित मुद्दामा भइरहेको थुनेछेक बहसमा प्रतिवादीका तर्फबाट बहस गर्ने कानुन व्यवसायीहरूले रकम गएको गोर्खा मिडियालाई सहकारी ठगीमा किन प्रतिवादी नबनाइएको भन्दै प्रश्न उठाएका छन्। यसले सरकारी वकिल कार्यालयको अभियोजन नै कमजोर रहेको पुष्टि हुने उनीहरूको दाबी छ।

थुनेछेक बहसअन्तर्गत शुक्रबारदेखि प्रतिवादीहरूका तर्फबाट बहस सुरु भएको हो। शुक्रबार दुईजना प्रतिवादीका तर्फबाट उनीहरूका कानुन व्यवसायी वरिष्ठ अधिवक्ता जगन्नाथ ढकाल र अधिवक्ता अपूर्व खतिवडाको कार्यालयका तर्फबाट र बिहीबार जाहेरीवालाका तर्फबाट बहस भएको थियो।

प्रतिवादी छविराज जोशीका तर्फबाट बहस गर्ने अधिवक्ता अपूर्व खतिवडाका अनुसार अभियोजन पक्षले सहकारीको खाताबाट गोर्खा मिडियाको खातामा रकम प्रवाह भएको दाबी गरे पनि मूल कसुर (सहकारी ठगी)मा बिगो तोकेको छैन। यो तथ्यले अभियोगपत्रलाई कानुनी रूपमा कमजोर बनाएको उनको तर्क छ। 'यदि सहकारीको रकम गोर्खा मिडियामा गैरकानुनी रूपमा प्रवाह भएको हो भने त्यसलाई प्रतिवादी बनाई बिगो तोक्नुपर्ने थियो। यसले गोर्खा मिडियाले कुनै गल्ती नगरेको वा यो मुद्दामा त्यसलाई प्रतिवादी बनाउने आधार नै नभएको प्रस्ट पाउँछ। त्यसकारण मिडियासँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई मात्र प्रतिवादी बनाउन मिल्दैन।' गोर्खा मिडिया यो प्रकरणमा आफ्नै पनि कानुनी व्यक्ति हुने उनले बताए।

सहकारीबाट आएका सबै रकम व्यक्तिगत खातामा नगर्दै गोर्खा मिडियाको खातामा गएको छ। तर, अभियोगपत्रमा भने राख्नुपर्ने सभापति रवि लामिछानेले नक्कली हस्ताक्षरबाट कुत्रिम खाता खोली सहकारीबाट एक करोड रकम लिएको, स्वेट सेयरबापत लिएको ७५ लाख र गोर्खा मिडियामा उनी खातावाल भएको खातामा गएकोले सम्जालकको हैसियतले हुने सामूहिक दायित्व एक करोड ६२ लाख ६५ हजार गरी तीन करोड ३७ लाख ६५ हजार अपचलन गरेको अभियोग लगाइएको छ।

यी कुनै पनि रकम लामिछानेको व्यक्तिगत खातामा नरहो गोर्खा मिडियाकै खातामा गएको देखिन्छ। भन्नुहोस् तीन महिना हिरासतमा राखी गरिएको अनुसन्धानपछि दर्ता गरिएको अभियोगपत्रमा समेत यी रकम लामिछानेको व्यक्तिगत खातामा प्रयोग भएको वा व्यक्तिगत रूपमा खर्च भएको प्रमाण राखिएको छैन।

जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयले गत ७ पुसमा ४४ जनाविरुद्ध कास्की जिल्ला अदालतमा सहकारी ठगी, संगठित अपराध र सम्पति शुद्धीकरणसमेतमा पूरक अभियोगपत्र दर्ता गरेको थियो। त्यसमध्ये ३१ प्रतिवादी व्यक्ति

वरिष्ठ अधिवक्ता जगन्नाथ ढकाल

अधिवक्ता अपूर्व खतिवडा

‘न्यायालय छ भन्ने विश्वास दिलाउने समय यही हो श्रीमान्’

रवि लामिछानेविरुद्ध राज्य नै लागेको संकेत गर्दै छविलाल जोशीका तर्फबाट बहस गरिरहेका अधिवक्ता अपूर्व खतिवडाले फितला प्रमाणको भरमा राज्यले व्यक्तिविरुद्ध प्रतिशोधको प्रयास गर्नु न्यायिक प्रक्रिया र जनविश्वास दुवैका लागि हानिकारक हुने बताए। न्यायालयले यस्ता विषयमा स्पष्ट र निष्पक्ष निर्णय दिई न्यायालय छ भन्ने अनुभूति दिलाउन पर्ने उनको भनाइ थियो। 'विगतमा पनि राज्य एक व्यक्तिविरुद्ध लागेको घटना छन्। अहिले पनि यस्तै प्रकारको अवस्था प्रस्टै देखिन्छ। राज्य एकजनाविरुद्ध लाग्दा घाममा उहाँ (छवि) पर्नुभएको हो,' उनले भने, 'न्यायालय छ भन्ने अनुभूति दिलाउने यही उपयुक्त समय हो, श्रीमान्। एक्स्ट्रा अर्डिनरी केसहरूमा एक्स्ट्रा अर्डिनरी प्रमाणहरू आवश्यक पर्छन्।'।

हुनु भने आठवटा कम्पनीलाई समेत प्रतिवादी बनाइएको छ। पाँचजनालाई सम्पति जफत प्रयोजनका लागि मात्र प्रतिवादी बनाइएको छ।

प्रतिवादी बनाइएका जिबी राईका आठ कम्पनीमा गोर्खा मिडियाको पनि नाम रहेको छ, तर उनलाई सम्पति शुद्धीकरणतर्फको सम्बद्ध कसुरमा मात्र प्रतिवादी बनाई बिगो तोकिएको छ। सहकारी ठगीको विषयमा भने 'प्रतिवादी महलमा उल्लेखित कम्पनीहरूको हकमा कानुनबमोजिम बुझी पाउन सादर अनुरोध' छ मात्र लेखिएको छ। कुन कानुनबमोजिम के बुझ्ने हो, अभियोगपत्रले खुलाउन सकेको छैन।

सम्पति शुद्धीकरणतर्फ भने गोर्खा मिडिया नेटवर्कलाई कानुनी व्यक्ति मानी ६७ करोड ८७ लाख ७० हजार २२० रुपैयाँ बिगो कायम गरिएको छ। तर, अधिवक्ता खतिवडाको तर्क थियो, 'मूल कसुर (सहकारी ठगी) मा नै प्रतिवादी कायम गरिरहेकाले सम्बद्ध कसुरका रूपमा मात्र रहेको सम्पति शुद्धीकरणमा कसुर स्थापित हुन सक्दैन।'।

सम्पति शुद्धीकरणतर्फ रवि लामिछानेकी पत्नी निक्किता पौडेल, छविलाल जोशी र रामबहादुर पछाईको परिवारलाई मात्र सम्पति जफत प्रयोजनका लागि प्रतिवादी बनाई मुख्य अभियुक्त जिबी राईको परिवारलाई उन्मुक्ति दिइएको छ। जब कि अभियोगपत्रमै अनेक ठाउँमा 'जिबी राईको समूह' भन्दै उनको नामै किटिएको छ।

सम्पति शुद्धीकरण ऐनको दफा ७ बमोजिम गैरकानुनी पैसा कम्पनीमा आएको थाहा पाउने

» पृष्ठ २ मा क्रमशः

सहकारी ठगीमा जोडिएका एमाले नेता पोखरेल घुस प्रकरणमा पनि मुछिए

एमबिबिएसमा नाम निकालिदिने भन्दै ३८ लाख घुस लिने एमाले मोरङका जिल्ला सदस्य अनिल पोखरेलविरुद्ध तीन वर्षअघि पार्टीमा परेको उजुरीलाई गुपचुप राखे, उल्टै पुरस्कृत गर्दै पिए बनाए, अदालतले परामादेश जारी गरेपछि बल्ल पिएबाट हटाए

● **दुर्गाप्रसाद पोखरेल**, पीडित बीजालालका कानुन व्यवसायी

बौआलाल चौधरीलाई ३८ लाख ८० हजार फिर्ता दिनुको साटो अनिल पोखरेलले उल्टै काठमाडौं बोलाएर ५० लाख ऋण लिएको कपाली तमसुक बनाएछन्। बौआलालले बैंक खातामार्फत रकम दिएको प्रस्ट छ। प्रहरीमा पहिले दिएको फिटानी जाहेरी र हुलाकबाट पठाएको जाहेरी मैले नै लेखिदिएको हुँ। प्रहरीले दर्ता गर्न नामनिर्पछि उनले हुलाकबाट जाहेरी पठाएका हुन्।

● **ऋषिकेश पोखरेल**, सभापति, सार्वजनिक लेखा समिति

य मोरङ एमालेको अध्यक्ष हुँदा उजुरी आएको विषयमा मलाई जानकारी भएन। यस्तो कुरा सुनेको पनि थिइनँ, आजै सुनँ। मिडियामा समाचार आएपछि अनिललाई स्वकीय सचिवबाट हटाएको छु। भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापमा संलग्न जोकोहीमाथि निष्पक्ष छानबिन र दोषीउपर कारबाही हुनुपर्छ भन्ने मेरो मान्यता छ।

विराटनगरमा गणेश लम्साल

सहकारी ठगीमा मुछिएका एमाले नेता तथा सार्वजनिक लेखा समितिका सभापति ऋषिकेश पोखरेलको नाम एमबिबिएसमा भर्ना गराइदिने भन्दै ठगी गरेको मुद्दामा पनि जोडिएको छ। उनका पिए अनिलकुमार पोखरेलले सतरी अमिसाइर कृष्णासवरन गाउँपालिका- ५ का ५७ वर्षीय बौआलाल चौधरीसँग ३८ लाख ८० हजार घुस लिएका थिए। यसको जानकारी सांसद पोखरेललाई ०७८ मै थियो। तर, उनले गलत कामका लागि निरुत्साहित गर्नुको साटो अनिललाई उल्टै पुरस्कृत गरे, ०७९ मा सांसदमा निर्वाचित भएपछि पिए नै बनाए।

सांसद पोखरेलले आफ्नै पहलमा खोलेको मोरङको उमागौरी कृषि सहकारीले योजनाबद्ध रूपमा गरेको बचतकर्ताको २० करोड ४९ लाख हिनामिनामा उनकी पत्नी अञ्जला कोइराला प्रत्यक्ष संलग्न छिन्। लामो समय राजनीतिक शक्तिका बलमा जोगिए पनि चौतर्फी विरोध भएपछि प्रहरीले उनीविरुद्ध मुद्दा दायर गरेको छ। तैरपि अहिले 'फरार' छिन्। अञ्जला कार्यत विद्यालयमा उनको बिदा

» पृष्ठ २ मा क्रमशः

एमाले नेता ऋषिकेश पोखरेल (दायाँ) र उनका स्वकीय सचिव अनिल पोखरेल (बायाँ)

पठाएको जाहेरी अझै पनि प्रहरीको रेकर्डमा फेला नपरेको बताए। प्रहरीले अदालतलाई पनि सोही जवाफ दिएको थियो। 'बौआलालले हुलाकबाट पठाएको जाहेरी अझै पनि प्रहरीको रेकर्डमा फेला परेको छैन। तर, अदालतको आदेश प्राप्त भइसकेको छैन। पीडित पनि सम्पर्कमा आउनुभएको छैन। बौआलालले अदालतको आदेशसहित फिटानी जाहेरी लिएर आएमा कानुनी सल्लाह गरेर कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाउन सकिन्छ,' एस्पपी चिमोरियाले भने।

दलीय ट्रेड युनियन हटाउन लोकसेवाको सुभावाव

सेवा प्रवेश उमेर घटाउन र अवकाश उमेर बढाउन प्रस्ताव

कमलराज भट्ट / नयाँ पत्रिका

लोकसेवा आयोगले दलीय ट्रेड युनियन खारेज गर्नु उपयुक्त हुने सुभावाव दिएको छ। संघीय निजामती विधेयकमाथि धारणा राख्दै आयोग पदाधिकारीले ट्रेड युनियनमार्फत सामूहिक सौदाबाजी गर्न उपयुक्त नहुने राय समितिमा प्रस्तुत गरेका छन्।

राज्य व्यवस्था समितिले संघीय निजामती विधेयकमा छलफल गर्न शुक्रबार आयोग पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरेको थियो। आयोगले ट्रेड युनियनमार्फत सामूहिक सौदाबाजी गर्न उपयुक्त नहुने राय राखेको छ।

'निजामती सेवामा एक मात्र आधिकारिक ट्रेड युनियन रहने र छैटौँ तहसम्मका कर्मचारी सहभागी हुन पाउने व्यवस्था गर्नुपर्छ,' विधेयकमाथि बुँदागत रूपमा सुभावाव प्रस्तुत गर्दै आयोग अध्यक्ष माधवप्रसाद रेग्मीले भने, 'अधिकृतदेखिका कर्मचारी अवस्था र पदस्थापनअनुसार नीतिगत एवं व्यवस्थापकीय तहमा समेत सहभागी हुने भएकाले सोभन्दा तल्लो तहका कर्मचारी मात्र यसमा सहभागी हुन उपयुक्त हुन्छ।'।

» पृष्ठ २ मा क्रमशः

■ **राज्य व्यवस्था समितिमा निजामती विधेयकमाथि शुक्रबार छलफलका क्रममा लोकसेवा आयोगका अध्यक्ष माधवप्रसाद रेग्मीले भने-**

जिल्लाभरिको जनताको आस्था र धरोहरको केन्द्र हुनुपर्छ यो। पोलिटिकल न्युट्रालिटी र कमिटेड ब्युरोक्रसीको सिद्धान्त हुनुपर्छ। यो अवसर दिएँ। अधिकृत हुनासँगै कतै न कतै आबद्ध हुन, कसैको सदस्य लिन बाध्य गरिसकेपछि त्यो कर्मचारी न्युट्रल हुन सक्दैन। न्युट्रल काम गर्नु भन्दा विश्वास गर्दैन। ट्रेड युनियनमा छैटौँ तहसम्मका कर्मचारी सहभागी हुन पाउने व्यवस्था गर्नु राम्रो हुन्छ।

अर्न्तर्गत

राजकीय पशुपति राईको प्रश्न सरिता गिरीको उत्तर

महिलालाई रंगमञ्चमा पनि दोस्रो दर्जामा राखिन्छ

जिम्मी कार्टरको नेपाल डायरी

सबै नेता आफ्नो पार्टीको विजयलाई लिएर अति आत्मविश्वासी थिए। उनीहरूसँग आगामी प्रधानमन्त्री बन्ने अपेक्षा थियो।

यो वर्ष सर्वाधिक धान उत्पादन

यो वर्ष हालसम्मकै सबैभन्दा धेरै ५९ लाख ५५ हजार ४७६ मेट्रिक टन धान उत्पादन

मनस्लु चौदैँ सक्रिय भई सरदरभन्दा उच्च बर्षा भएको र रासायनिक मल तथा उन्नत जातका बिउको उपलब्धता बढेकाले धान धेरै फलेको कृषि मन्त्रालयको दावी

कोदारी राजमार्ग स्तरोन्नति गर्न साढे चार अर्ब प्रस्ताव

तातोपानी भन्सारसँगको पहुँचमार्ग सहज बनाउन कोदारी राजमार्ग मर्मत तथा स्तरोन्नति गर्न सडक डिभिजन कार्यालय, चरिकोटले यो बजेट प्रस्ताव गरेको हो।

(विस्तृत पृष्ठ ७)

सर्वोच्चबाट एकैदिन भ्रष्टाचारका २५ मुद्दामा सदरको फैसला

शुक्रबार सर्वोच्च अदालतबाट ४६ मुद्दा फैसला भएकोमा २५ भ्रष्टाचारसम्बन्धी, तर सबै मुद्दामा विशेष अदालतका फैसला नै सदर

भ्रष्टाचारका मुद्दालाई प्राथमिकता दिएर सुनुवाइ गरिएको छ

● **अच्युत कुईकेल**, प्रवक्ता, सर्वोच्च अदालत

भ्रष्टाचारका मुद्दालाई विषयगत रूपमा प्राथमिकता दिने उद्देश्यले शुक्रबार धेरै इजलासमा भ्रष्टाचार मुद्दाको सुनुवाइ गरिएको हो। भ्रष्टाचारका पुराना मुद्दाहरू 'ब्लक' थिए, जसकारण विषयगत रूपमा प्राथमिकता दिने उद्देश्यले यस्ता मुद्दा पेसीमा राखिएको हो। पुराना मुद्दालाई प्राथमिकताका आधारमा छिटो फैसला गर्ने सर्वोच्च अदालतले प्रयास गरिरहेको छ।

सपना प्रधान मल्ल र महेश शर्मा पौडेलको इजलासबाट

कुमार रेग्मी र टेकप्रसाद ढुंगानाको इजलासबाट

तिलप्रसाद श्रेष्ठ र सुनीलकुमार पोखरेलको इजलासबाट

शारंगा सुवेदी र नित्यानन्द पाण्डेयको इजलासबाट

शिल्पा कर्ण / नयाँ पत्रिका

सर्वोच्च अदालतले एकैदिन भ्रष्टाचारका २५ मुद्दाको फैसला गरेको छ। शुक्रबार सर्वोच्चबाट कुल ४६ मुद्दा फैसला भएकोमा २५ मुद्दा भ्रष्टाचारका मात्रै थिए र सबैमा सदरकै फैसला छ। शुक्रबार चारवटा संयुक्त इजलासमा भ्रष्टाचारका मुद्दा मात्र पेसीमा थिए। न्यायाधीशद्वय सपना प्रधान मल्ल र महेश शर्मा पौडेलको इजलासबाट पाँचवटा भ्रष्टाचारका मुद्दाको फैसला भयो। इजलासले प्रश्नपत्रको गोपनीयता भंग गरी भ्रष्टाचार गरेको भनी दलबहादुर विश्वकर्मा र टेकबहादुर भण्डारीउपर दायर मुद्दामा सदरको फैसला सुनाएको छ। यस्तै प्रकृतिको भ्रष्टाचार मुद्दामा कमलप्रसाद दाहालसमेत चार प्रतिवादी भएको मुद्दामा पनि सदरको फैसला सुनाएको छ।

गंगाप्रसाद साहसमेत प्रतिवादी भएको सार्वजनिक सम्पतिको हानि-नोक्सानी मुद्दामा सोही इजलासले सदरको फैसला गरेको छ। राजस्व चुहावट गरी भ्रष्टाचार गरेको भनी १६ कात्तिक ०७९ मा दर्ता मुद्दामा पनि सदरको फैसला सोही इजलासबाट भएको छ। बटुकृष्ण अधिकारीसमेत आठ प्रतिवादी भएको मुद्दामा सदरको फैसला भएको हो। ०७५ जेठमा आयात भएको दुध पाउडर र घिउ भन्सार एजेन्टमार्फत जाँचपास भएको भनीए पनि प्रज्ञापनपत्र शंकास्पद देखिएको भन्दै नेपालगन्ज भन्सार कार्यालयमा उजुरी परेको थियो। दुध र घिउ आयात भएको भनिएको मिति र प्रज्ञापन नम्बरअनुसार एलपिजी ग्यास आयात भएको अभियोग अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले लगाएको थियो। विशेषले यस मुद्दामा १० जेठ ०७९ मा फैसला गरेको थियो। यस मुद्दामा प्रतिवादी विनोदकुमार गुप्ता र रवीन्द्र गुप्तालाई जनही १० लाख

१२ हजार रुपैयाँ जरिवाना हुने सजाय तोकिएको थियो। उनीहरू राजस्व चुहावट मुद्दामा पनि उच्च अदालत पाटनबाट दोषी ठहर भएका थिए। भ्रष्टाचारको मुद्दामा पनि उनीहरू दुवै दोषी ठहर भएका थिए। यसमा विनोदकुमार गुप्ता, बटुकृष्ण अधिकारी, सुभाषप्रसाद श्रेष्ठ, देवीबहादुर थापा, वसन्तकुमार सुवेदी, दिनेशकुमार बानियाँ, मधुकुमारी चौधरी र राहुलकुमार गुप्ताले सफाई पाएका थिए। सफाई पाएकामाथि सजाय हुनुपर्ने मागसहित अख्तियार पुनरावेदनमा गएको थियो।

डा. बलराम थापा र रेवतीरमण निरौला प्रतिवादी रहेको नपाएको अधिकार प्रयोग गरेर भ्रष्टाचार गरेको मुद्दा अन्तिम टाँग लागेको छ। न्यायाधीशद्वय मल्ल र पौडेलको इजलासले विशेषकै फैसला सदर गरेको हो। विशेषले यस मुद्दामा १५ भदौ ०७९ मा फैसला गरेको थियो। जसमा दुवैलाई सफाई दिइएको थियो।

» पृष्ठ २ मा क्रमशः

रकम...

« पृष्ठ १ बाट क्रमश:

जिम्मेवारी सूचकका रूपमा चार्टर्ड अकाउन्टेन्टको हुने, सञ्चालक र सेयरहोल्डरको नहुने तर्क पनि अधिकतका खतिवडाले गरे । ‘सहकारीको रकम गैरकानुनी रूपमा कम्पनीमा प्रवाहको विषयमा यो अभियोग हो भने उनै सिए मुख्य दोषी हुनु, उनलाई विपक्षी नबनाई किन सञ्चालकविरुद्ध मात्र अभियोग लगाइयो ?’ इजलासमा उनको प्रश्न थियो ।

मुद्दाको थप जटिलता हदम्याद नाघेर दर्ता भएको विषयले थपेको छ । सहकारी ऐनमा हदम्यादको स्पष्ट व्यवस्था हुँदाहुँदै सामान्य कानुन (मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा (२४९) अन्तर्गत मुद्दा चलाउन खोजिएको अधिकतका खतिवडाले औल्याए । सहकारी ऐन, विशेष ऐन हो। विशेष ऐन रहेको अवस्थामा त्यही ऐनलाई टेक्नुपर्ने उनको भनाइ छ । ‘०८० माधमा दर्ता भएको मुद्दामा ०८१ वैशाखसम्ममा पूरक अभियोग पेश गरिनुपर्ने थियो । हदम्याद नाघेर मुद्दा दर्ता गर्नु देवानी र फौजदारी कानुनका मान्य सिद्धान्तविपरीत हो,’ उनले भने । सरकारी पक्षले भने संसदीय छानबिन विशेष समितिको प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने मन्त्रिपरिषदको निर्णयअनुसार हदम्याद लागू नहुने तर्क गर्दै आएको छ ।

०८० माधमा कास्की अदालतमा १९ जनाविरुद्ध सूर्यदर्शन सहकारीको बचत अपचलनको मुद्दा दर्ता भएको थियो । सो

मुद्दामा सरकारी वकिलले ‘पूरक अनुसन्धानका आधारमा अरूलाई पनि अभिभजन गर्न सकिने’ उल्लेख गरेका थिए । तर, खतिवडाले यो प्रक्रिया नै गलत भएको र हदम्यादको सीमा उल्लंघन गरेर दायर गरिएका मुद्दा कानुनी रूपमा अमान्य हुने तर्क गरे ।

सर्वोच्च अदालतले ‘कुनै पनि व्यक्तिलाई धुनामा राख्नुपर्ने अपवाद हो, उसले धुनाबाहिर बसेर आफूविरुद्ध लगाइएको अभियोगमा सफाई पेश गर्न पाउने अधिकार राख्छ’ भनेर व्याख्या गरेको सन्दर्भमा प्रतिवादीलाई धुनामुक्त गर्नुपर्ने दाबी छविका वकिलहरूको थियो । अब आइतबार छविका तर्फबाट वरिष्ठ अधिवक्ता सतिशकृष्ण श्रेष्ठ र शम्भु थापालगायतले बहस गर्नेछन् ।

अर्का प्रतिवादी लीला पछाईका तर्फबाट बहस गर्दै अधिवक्ता गणेश भट्टराईले लीलालाई आफन्त र जिबी राईले खातामा पैसा पठाएको र त्यो सबै स्वाभाविक रहेको बताए । आफ्ना मालिकले कताबाट कति पैसा ल्याए त्यो लीलालाई थाहा नहुने तर्क भट्टराईको थियो । कसैले पैसा पठाइदिएबापत उनलाई विपक्ष बनाएर अभियोग लगाउनु कानुनविपरीत रहेको उनको दाबी थियो । कार्यालय समय सकिएका कारण भट्टराईको बहस आइतबारसमेत जारी रहनेछ । जाहेरवाला र प्रतिवादीको बहस सकिएपछि सरकारी वकिल कार्यालयका तर्फबाट जवाफी बहस गर्नेछन् । त्यसपछि न्यायाधीशले प्रतिवादीहरूलाई पुर्पक्षका लागि कारागार चलान गर्ने वा धरोटी गरेखामा छाड्ने भनेर फैसला/आदेश सुनाउनेछन् ।

सहकारी ठगीमा...

« पृष्ठ १ बाट क्रमश:

रंगकर्मी
पशुपति
राईको प्रश्न
सरिता
गिरीको उत्तर

लामो समयदेखि रंगमञ्चमा सक्रिय हुनुहुन्छ ।
पछिल्लो समय नेपाली रंगमञ्चको अवस्था
कस्तो देख्नुहुन्छ ?

हामी दुई दशकदेखि निरन्तर नाटकमा काम गरिरहेका छौं । अहिले हरेक नाटक घरमा नाटक मञ्चन भइरहेका छन् । दर्शक पनि आइरहनुभएको छ । हिजोआज मलाई नाटकले दर्शकलाई कस्तो प्रभाव पार्‍यो होला भन्ने चासो हुन्छ । त्यसैले म नाटक सकिएपछि दर्शकसँग भेटघाट गर्छु । तर, नाटक हेरेर निस्किएका दर्शकलाई निराश देख्छु । केही नाटकबाहेक अधिकांशले दर्शकलाई निराश बनाएको महसुस भयो । अहिले हामीले कस्तो नाटक गरिरहेका छौं ? यो आफैँमा जटिल प्रश्न हो । दर्शकले हिजो गुरुकुल, मण्डला, शिल्पी वा अनुप बराल सरले गर्ने पुराना नाटकको स्वाद पनि खोज्नुभएको हो कि ? मलाई पनि अहिले दर्शक भएर नाटक हेर्दा हिजोका मण्डला, गुरुकुललगायत थिएटरका पुराना नाटक ‘मिस’ हुन्छ । हो, नाटकले अलिकति व्यावसायिक सोच राख्नुपर्छ, तर कलाको सुन्दरता हराउनुहुँदैन । अहिलेका नाटकमा कलाको सुन्दरता हराइरहेको छ । अहिले कला मिसिएको नाटक कम हेर्न पाइन्छ ।

अहिले रंगमञ्चमा खड्किरहेको मुख्य
विषयचाहिँ तपाईंलाई के लाग्छ ?

हिजोआज नाटक ‘हाउसफुल’ भएको सुनिन्छ । दर्शक नाटक हेर्नलाई आइरहनु पनि भएको छ । तर, नाटकको सही समीक्षा भएको देखिँदैन । साँच्चै भन्दा अहिले नाटकमा समीक्षा हराएको छ । नाटकको समीक्षा कथासारको रूपमा मात्रै आउँछ । यो नेपाली रंगमञ्चका लागि दुःखलाग्दो कुरा हो । यो आफैँमा गम्भीर प्रश्न हो ।

हिजो नाटकको गम्भीर समीक्षा हुन्थ्यो । नाटक भनेरबित्तिकै सबैको चासो हुन्थ्यो । धेरैले नाटकको समीक्षा लेख्नुहुन्थ्यो । कुनै पनि नाटक फेस्टिभल जाने भन्नेबित्तिकै बेग्लै उत्साह हुन्थ्यो । पत्रपत्रिकामा रंगमञ्चमको कल्चरको लेखहरू छापिन्थ्यो । विदेशमा हुने नाटकमा फेस्टिभलहरू पनि एक/दुई जना पत्रकारलाई लगेर गइन्छ । उहाँहरूले त्यहाँको रंगमञ्चको कल्चर देखेर लेख्नु हुन्थ्यो । हिजो पनि फिल्म फेस्टिभल हुन्थे । तर, पनि नाटक फेस्टिभलको बेग्लै महत्त्व दिइन्थ्यो । कताकता रंगकर्मीले मिडियालाई छोडिरहेका छौं कि जस्तो लाग्छ ।

अहिले फिल्मतिर मात्रै सबैको चासो छ । अहिले नाटक कतै छुटेको हो कि जस्तो महसुस हुन्छ । नाटक घरमा नाटक चलि्रहेका पनि छन् । तर, रंगमञ्च अहिले कतै अडकिएको जस्तो हुन्छ ।

१०-१५ वर्षअघि पत्रिकामा छापिएको नाटकको समीक्षा वा समाचारले ठुलो महत्त्व राख्थ्यो । हामीले गरेका नाटकको समाचारको काटिङ राखिन्थ्यो । त्यो हाम्रो जीवनको महत्त्वपूर्ण दस्तावेज हुन्थ्यो । अहिले रंगमञ्चमा पनि ‘भाइरल’ भन्ने शब्द छिर्को छ । अहिले मलाई ‘भाइरल’ भन्ने शब्दले विचलित बनाइरहेको छ । मलाई चिन्नाका लागि सामाजिक सञ्जालमा लाखौं फलोअर्स चाहिन्छ । त्यसैको आधारमा काम पाइन्छ । तर, हिजो नाटक गर्दा वा फिल्म गर्दा लाखौं भ्यूज चाहिँदैनथ्यो । मेरा लागि पत्रिकामा आएको समीक्षा बढी महत्त्वपूर्ण थियो । हिजो मेरो सामाजिक सञ्जालमा कति भ्यूअर्स छ ? भनेर कसैले सोच्दैनथ्यो । आज इन्स्टाग्राम, टिकटकमा कति भ्यूज छ भनेर सोधिन्छ । कलाकारको क्षमताभन्दा भ्यूअर्सबाट धेरै लेखाजोखा गरिन्छ । त्यसका आधारमा काम दिइन्छ ।

मैले फेसबुकमा लेखेको स्ट्याटस पनि भाइरल हुनुपर्छ । हामी अघिल्ला पुस्ताका कलाकारलाई भाइरलले छोपिरहेको छ । हिजो हामीलाई खोज्ने मिडियाले आज नदेखे जस्तो गर्छन् । मिडियाका लागि पनि सरिता गिरी, पशुपति राईहरू भाइरल हुनुपर्छ । मैले रंगमञ्चमा कति वर्ष काम गरें भन्ने कुराले अर्थ नराख्ने रहेछ । हामीलाई समाजिक सञ्जालम भाइरल हुनुपर्छ भन्ने मानसिकताले गाँजेको छ ।

रंगमञ्चमा पनि भाइरल हुनुपर्छ भन्ने दृष्टिकोणबाट हेरेरन थालिएको छ । जसले गर्दा हामीजस्ता कलाकार ‘डोमिनेटिङ’ भएका हौं । मैले गरेको काम भाइरल हुन्छ कि हुँदैन । म भाइरल हुन्छु कि हुन्न भन्ने कुराले जटिलता सिर्जना गर्छ । नाटक निर्देशन नगर्नु र नखेल्नुको कारण यो पनि हो । मानौं, अहिले कुनै एउटा नाटक बवाल चलि्रहेको छ । तर, मैले नयाँ नाटक गर्नलाई १० पटक सोच्नुपर्छ । मैले गरेको नाटक ‘भाइरल’ होला कि नहोला भनेर सोच्नेपर्छ । अहिले हामी भाइरलको प्रतिस्पर्धीमा छौं । यसबारे हामी रंगकर्मीबिच समीक्षा गर्ने वेला भएको छ ।

तपाईं र मेरा धेरैजसो समकालीन साथीहरू
रंगमञ्चबाट पलायन भइसके । नाटकमा
भनेजस्तो काम पाउँदैन । फिल्ममा हामीजस्ता
कलाकारले काम पाउँन गाह्रो हुन्छ । अब हामी
सधैं गुनासो गर्दै बसिरहने हो त ?

पशुपति राई

सरिता गिरी

■ राईको प्रश्न

रंगमञ्चमा महिलाको अवस्था कस्तो छ,
त्यहाँ महिला कलाकारको स्थान कहाँ पाउनुहुन्छ

■ गिरीको उत्तर

महिलालाई रंगमञ्चमा
पनि दोस्रो दर्जामा राखिन्छ

रंगमञ्चमा महिलालाई विश्वास गरिँदैन, जिम्मेवारी दिने कुरामा कम आँकिन्छ । महिलांले सवदैन्नु भनेको सुनिन्छ ।

रंगकर्मी सरिता गिरी र पशुपति राई दुई दशकदेखि रंगकर्मीमा सक्रिय छन् । उनीहरूले गुरुकुलमा लामो समय सँगै काम गरे । ‘मायादेवीको सपना’, ‘ताराबाजी लैले’, ‘घनचक्कर’, ‘खरीको घेरा’जस्ता नाटकमा सँगै अभिनय गरे । गिरीले ‘अमिको कथा’, ‘आरूको फूलको कथा’, ‘ताराबाजी लैले’, ‘जात सोध्नु जोगीको’, ‘सुनकेसरी’, ‘मिस मार्गरेटा’लगायत सयभन्दा बढी नाटकमा अभिनय गरिसकेकी छिन् । राईले ‘देउराली डोडा’ ‘खुवालुङ’ ‘रमाइलो’, ‘प्याकबेथ’लगायत ५० भन्दा धेरै नाटकमा अभिनय गरिसकेकी छन् । नेपाली रंगमञ्च र सिनेमाबारे रंगकर्मी राईले गिरीलाई केही प्रश्न गरेको छिन् :

● सवाल

पछिल्लो समय
रंगमञ्चमा समेत भाइरल
कलाकार खोज्न थालियो ।
भाइरलले रंगमञ्चलाई
छोएको के राम्रो हो त ?

● जवाफ

रंगमञ्चलाई भाइरलले
छुनु पटककै राम्रो होइन । तर,
विडम्बना ! हिजो हामीलाई खोज्ने
मिडियाले आज नदेखेजस्तो गर्छ ।
रंगमञ्चमा कति वर्ष काम गरें भन्ने
कुराले अर्थ नराख्ने रहेछ ।

आत्मसन्तुष्टिले नै आजसम्म रंगमञ्चमा अडिएर बसेकी छु । म विचलित भएको छैन । मलाई वर्षको दुइटा नाटक गर्दा बाँच्ने आधार बनेको छ ।

अहिले रंगमञ्चमा नयाँ पुस्ताका कलाकार धेरै आइरहेका छन् । तर, सितियर कलाकार काम नपाएर बसेको अवस्था छ । अग्रज रंगकर्मीले नाटक निर्देशन गर्न पनि छोटिसक्नुभएको छ । रंगमञ्चमा आइरहेका यो अवस्था देख्दा कस्तो लाग्छ ?

अहिले रंगमञ्चमा हुर्किरहेको नयाँ पुस्ता देख्दा निराश हुनु स्वाभाविक हो । उनीहरू थिएटरमा तीन महिनादेखि एक वर्षसम्मको कोर्स गर्न आउँछन् ।

एकैचोटि ठुलो सपना देख्छन् । त्यसपछि उनीहरू काम पाइने भनेर दुःखी भएर बस्छन् । तर, हामी वर्षौंदेखि थिएटरमै टिकिरहेका छौं । थिएटरको अनुभवले पनि बाँच्न सकिन्छ । थिएटरमा तीन महिना काम गर्ने भाइबाहिनीलाई स्टेजबाहेक अरू थाहा हुँदैन । उनीहरूलाई थिएटरको हाँगाहरू थाहा हुँदैन । दुई-चार वर्ष थिएटरमा बिताउनेपर्छ । त्यसपछि थिएटरमा काम गर्ने बाटोहरू देखिन्छ । तीन-चार महिना थिएटरको कोर्स गरेर ‘फ्रस्टेसन’ मात्रै हुने हो । थिएटरमा एउटा मात्रै काम गरेर बाँच्न सकिँदैन । थिएटरमा ज्ञान र अनुभव भयो भने विभिन्न संघसंस्थाका काम गर्न पाइन्छ । हामीले लामो समय थिएटरमा बिताएको अनुभव बाँडिरहेका छौं । त्यसैले, हामी रंगमञ्चमा टिक्न सकिरहेका छौं । नाटकमा आर्थिक अभाव हुन्छ । तर, अनुभव पनि संगाल्दै जानुपर्छ । दुई-तीनवटा नाटक गरेर भीतारिनुहुँदैन ।

हामी पैसाका लागि फिल्मतिर जान खोजिरहेका छौं । तर, फिल्मका चलेका कलाकार पनि राम्रो पारिश्रमिकमै नाटकमा काम गरिरहेका छन् । हामीले काम मान्न नजानेको हो कि, हाम्रो समय सकिएको हो ?

मैले केही समयअघि थिएटरकै एकजना अग्रज निर्देशकलाई यस्तै प्रश्न सोधेकी थिएँ । उहाँले भन्नुभयो, ‘तिमी थिएटरको सीमित घेराभित्र मात्रै छौ । तिमीलाई थिएटरको दर्शकले मात्रै हेर्न आउँछ । तिमीलाई चिन्ने मान्छे सीमित छन् । तर, फिल्मका कलाकारलाई चिन्ने मान्छे धेरै हुन्छन् । त्यसैले फिल्मका स्टार नाटकमा ल्याएको हो ।’ उहाँले त्यसोभन्दा मन चसक्क भयो । हिजोसम्म मैले नाटकमा काम गर्दा दर्शक आउने, तर आज मैले नाटक खेल्दा दर्शक किन नआउने ? मनमा प्रश्न उब्जियो । फिल्मका कलाकारले नाटकमा रोजेर क्यारेक्टर पाउँछन् । उनीहरूले पारिश्रमिक पनि राम्रै पाउँछन् । उनीहरूलाई चाहिँ किन बढी पारिश्रमिक दिएको होला ? मिहिनेत त उतिकै हुन्छ । मैले फिल्मको कलाकारले नाटकमा काम गर्न हुँदैन भन्न खोजेको होइन । तर, २० वर्षदेखि थिएटरमा काम गरेका कलाकारले २०-२५ हजारमा काम गर्नुपर्छ । तर, फिल्मका कलाकारले एउटा नाटकमा काम गर्दा दुई-तीन लाख रूपैयाँ पाउँछन् । थिएटरभित्रै विभेद भइरहेको छ । हामीलाई फिल्मका निर्देशक र निर्माताले दिल खोलेर पारिश्रमिक दिन सक्दैनन् । नाटकमा पनि भनेजस्तो पारिश्रमिक दिइँदैन । हामीलाई पारिश्रमिक दिन आलु-प्याज किन्दाजस्तै बागेनिड गरिन्छ । तर, फिल्मका कलाकारलाई नाटकमा कुनै बागेनिड गरिँदैन । हामी त आलु-प्याजजस्तै रहेछौं । बजारमा आलु-प्याज जतिसक्दो घटाएर किनिन्छ । तर, आलु-प्याज जहाँ मिसाउँदा पनि मिठो हुन्छ । त्यस्तै हामी थिएटरका कलाकार जहाँ पनि फिट हुन्छौं । अरूले भन्दा अभिनय राम्रो गर्न सक्छौं । फिल्मका कलाकारले ५० रूपैयाँ पाउँछन् भने हामीले पाँच रूपैयाँ पाउँछौं । नाटक र फिल्मका कलाकारको पारिश्रमिकमा आकाश-जमिनको फरक छ । हामी आफूलाई एक-अर्काको दुःखपीडा बुझ्छौं भन्छौं । तर, हामीबिच नै पारिश्रमिकमा विभेद गरिन्छ ।

अहिले नेपाली रंगमञ्चमा महिला कलाकारको स्थान कहाँ पाउनुहुन्छ ?

हिजो महिलालाई कुनै कार्यक्रम वा वर्कसपमा सहभागी गराउन अघि सारिन्थ्यो । म सकिदैन भन्दा पनि तिमीले सक्छौ भनेर जबर्जस्त घचेडिन्थ्यो । त्यसैले हामी महिलालाई रंगमञ्चमा अघि बढ्न सजिलो भयो । तर, अहिले समय उल्टो भयो कि जस्तो लाग्छ । रंगमञ्चमा महिलालाई विश्वास गरिँदैन । महिलालाई जिम्मेवारी दिने कुरामा कम आँकिन्छ । महिलांले सवदैन्नु भनेको सुनिन्छ । कुनै वर्कसप महिलाले चलायो भने पारिश्रमिक कम दिन खोजिन्छ । त्यही ठाउँमा दुई-तीन वर्ष काम गरेका पुरुषलाई बढी विश्वास गरिन्छ । पारिश्रमिक पनि बढी नै दिइन्छ । वर्षौंदेखि काम गर्दै आएका महिलांको क्षमतालाई अझै विश्वास गरिँदैन । रंगमञ्चमा पनि महिलालाई दोस्रो दर्जामा राखिन्छ ।

हिजो हामी भर्खर थिएटरमा आउँदा फिल्म खेल्ने छुट थिएन । आज उमेरसँगै कामको अनुभव पनि धेरै भइसकेको छ । तर, फिल्ममा उमेरका कारण भनेजस्तो क्यारेक्टरमा काम पाइँदैन । तपाईंलाई के लाग्छ ?

तिमीलाई कतिजना मान्छेले चिन्छ ? तिमीलाई फिल्ममा कसले लिँदै छ ? कुन समूहले लिँदै छ भन्ने कुराले फरक पार्छ । दयाहाड राई, सीगात मल्लहरूसँग हाम्रो उमेरले दिँदैन भनिन्छ । तर, केही समयअघि एउटा फिल्ममा विपिन कार्कीको जोडी पूजा चन्द दिदी हुनुहुन्छ । उमेरको हदबन्दीले हुँदैन भने त्यो कसरी सम्भव भयो ? विपिन र पूजा दिदीको उमेर धेरै ग्याप छ । तर, त्यो फिल्ममा उनीहरूको जोडी मिल्यो । ‘फूलबारी’ फिल्ममा अरूणा कार्की र विपिन कार्की जोडी भएर काम गरे । उनीहरूको पनि जोडी मिलेको छ । उनीहरूलाई उमेरले छेकैन । अहिले दयाहाड राई र सीगात मल्लहरूलाई राम्रै हिरोइन चाहिन्छ भन्ने दयाग लागेको छ । उहाँहरूसँग तिमी-हामीजस्ता हिरोइन मिल्दैनौं । अहिले म विपिन कार्कीको आमा बनेर फिल्म खेल्दै छु ।

रंगमञ्च वा फिल्ममा महिला निर्देशक नभएर पनि यस्तो समस्या भएको हो कि ?

नेपाली समाजमा लभ भन्नेबित्तिकै किशोर-किशोरी नै हुनुपर्छ भन्ने बुझाइ छ । के ४० कटेका मान्छेको चाहिँ प्रेम हुँदैन ? त्यो मान्छेको परिवेशको कथा किन नलेखिएको हो ? ४० कटेका महिलांको प्रेम कथालाई सिनेमामा ल्याउन निर्देशक र लेखक डराएको जस्तो लाग्छ । त्यसैले महिला कलाकारमा लागि उमेर हदबन्दी छ । ३० वर्षपछि महिला कलाकारलाई हिरोको काकी, दिदी, आमा बनाउनुपर्छ भन्ने बुझाइ छ । कुनै फिल्ममा हिरोको उमेर ४० वर्षको छ, हिरोइन ३५ वर्षको छ । तर, ३५ वर्षको हिरोइनलाई आमा क्यारेक्टरमा खेलाइन्छ । यहाँ यस्तो खालको बाध्यता सिर्जना गरिन्छ ।

प्रस्तुति : पवन बराइली

© 2025

© 2025

भक्का पूर्वीतराईको सौन्दर्य

भापाको प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्ले पनि भक्कालाई पाठ्यक्रममा राखेर पढाइरहेको छ

● चिरञ्जीवी घिमिरे

चामलको पिठो हातले केलाउँछिन् । पिठोमा भएका डल्लालाई मसिनो बनाउँछिन् । सायद पिठोको डल्लासँगै आफ्ना दुःख र पीडा पनि फुटाउँछिन्, उनी । त्यही पिठो बटुकामा हालेर भाँडोमा भकभक उम्लिरहेको पानीको वाफमाथि राखिन्छ । केहीबेरमा सुन्दर खाजा तयार हुन्छ, भक्का । लाइन लागेर पर्खिएर बसेका ग्राहकलाई भक्का दिन्छिन् । बिहानै कलेज ड्रेसमा लाइन लागेर भक्का खान पखिएका विद्यार्थीले दिएको १० रुपैयाँमा सायद उनी छोराछोरीको कापी, कलम देख्छन् । भविष्य देखिन्छन् । परिवारका लागि दालभात देखिन्छन् । उनी अर्थात् कमल गाउँपालिका- ५ राजवंशी चोक, भापाकी रुक्मणि राजवंशी ।

सहरलाई निन्द्राले छोडिहालेको हुँदैन । तर, रुक्मणिको आँखा अघि नै खुल्छन् । अघिल्लै दिन मिलमा कुटेको पिठो, सपना बुना चिरेका दाउरा र एक भारी आस बोकेर घरनजिकैको छाप्रामा पुगिन्छन् । यो छाप्रो उनको महल हो । भक्का बेच्न उनी त्यही पुगिन्छन् । केही समयपछि भक्का पारखीको भिड थम उनलाई हम्मेहम्मे पर्छ । दैनिक १० देखि १२ केजी पिठोको भक्का बेचिन्छ, रुक्मणि ।

जाडोयामको चार महिना भक्काको व्यापारमा रमाएकी छन्, रुक्मणि । यो उनको आठ वर्षदेखिको दैनिकी हो । 'दिनमा सबै खर्च कटाएर १०-१२ सय कमाइ हुन्छ । यसले परिवारको नुनभुटन चलेको छ,' उनी भनिन्छन्, 'छोराछोरी पढाएकी छु ।'

‘भक्का’ पूर्वी तराईमा बसोवास गर्ने राजवंशी, ताजपुरिया, गनगाईलगायतका आदिवासीको विशेष र मौलिक परिकार हो । पूर्वी मधेशतिर जाडोयाममा बाटोछेउ भक्का बेच्नेहरूको, खानेहरूको लाइन ठुलै हुन्छ । नवआगन्तुकलाई यो दृश्यले, भक्का महोत्सव नै पो चलिरहेको छ कि भन्ने भल्को दिन्छ । भक्का आजकाल पूर्वी तराईका सहरको सौन्दर्यता बनेको छ । स्वस्थकर खाजाको परिकार बनेको छ, भक्का । भक्का बनाउने महिला हुन्छन् । खासगरी, आदिवासी समुदायको यो मौलिक खाना आजकाल सहरबजारमा सबै समुदायका महिलाले बेचिरहेका हुन्छन् ।

यो अदिवासीको पहिचान बोकेको खाना हो । भक्का चामलको पिठोबाट बनाइने परिकार हो । यो पानीको वाफबाट बनाइन्छ । नयाँ चामललाई करिब दुई घण्टासम्म पानीमा भिजाउनुपर्छ । पानीबाट निकालेर थिग्राइन्छ । अनि ओखली,

ढिकी वा मिलमा कुट्टेर पिठो तयार पारिन्छ । चाल्नीले चालेर पिठोलाई मसिनो बनाउनुपर्छ । त्यसपछि थोरै पानी हालेर मुछ्नुपर्छ । पानीले मुखेर पिठोलाई नरम बनाइन्छ । त्यसपछि एउटा भाँडामा पानी उमालिन्छ । भाँडामाथि माटोबाट बनाइएको ठुलो परेको ढक्कन राख्नुपर्छ । उक्त ढक्कनलाई भाँडाभित्रको वाफ कतैबाट ननिस्कने गरी राख्नुपर्छ । उम्लिएको पानीबाट निस्कने वाफमाथि भक्का बनाइने गरिन्छ । पानीले मुखेर नरम बनाएको पिठोलाई बटुकामा हालेर नरम सुतीको कपडाले बेरेर वाफ निस्कँदै गरेको ढक्कनमा राखेपछि भक्का पाक्छ । वाफमा भक्का पाक्न दुई मिनेट लाग्छ । ‘हाम्रो त हजुरआमाले पनि भक्का बनाएको थाहा छ । आमाले पनि बनाउनुहुन्थ्यो । जाडो महिनामा हामी सधै यही खाजा खाँथ्यु,’ रुक्मणि भनिन्छन्, ‘यो त हाम्रो संस्कार पनि हो । हामीले पाहुनालाई संस्कार गर्ने पनि यही भक्का दिन्छौ । घरमा त माछा, बन्दागोभी, भन्डा, आलुलगायतको तरकारीसँग भक्का खान्छौ ।’ तर, यसरी व्यापार गर्दा त अचासँग मात्र हुन्छ ।’

पहिला पूर्वी तराईका आदिवासीको मौलिक खाजा भक्का अहिले सबैको प्रिय खाजा बनेको छ ।

भापाको कमल- ५ स्थित राजवंशी चोकमा भक्का बनाउँदै रुक्मणि राजवंशी ।

आदिवासीले घरमै खाने यो खाजा अहिले सहर बजारमा पुगेको छ । यसैबाट आदिवासी महिलाहरूले जीविकोपार्जन गर्ने माध्यम बनाएका छन् । ‘हामीले आमाबाट सिक्यौं । पुर्खदेखि नै चल्दै आएको भक्का अहिले सबैको खाजा बनेको छ । जाडो महिनामा खानेको भिड नै हुन्छ । बिहान ६ बजेदेखि ९ बजेसम्म त हातखाली नै हुँदैन,’ कमल- ५ मंगलबारे बजारमा भक्का बेच्दै गर्दा भेटिएको मायाकुमारी राजवंशी भनिन्छन्,‘चामलको मात्र बनाइन्छ । यसमा केही मिसाएको हुँदैन । तसर्थ, स्वस्थकर हुन्छ भनेर सबै खाना आउँछन् । हाम्रो परिवार चलाउन पनि सहज भएको छ ।’

कमल गाउँपालिका- ५ की जितन ताजपुरिया पाँच वर्षअघिसम्म मजदुरी गर्थिन् । शरीरमा बुढ्यौली लाग्दै गएपछि मजदुरी गर्न छाडिन् । अनि रोजिन्

भक्काको व्यापार । उनकी आमाले पनि यही व्यापारबाट जीविकोपार्जन गरेकी थिइन् । आमाले सिकाएको यो शिल्पले आज उनको जीवन धनिको छ । बिहान ४ बजे नै कमल- ५ को मंगलबारे बजार निस्कनिन्छन् । भक्का बेचेर उनी १० बजे घर पुगिन्छन् । ‘जाडो महिनामा त ६ जनाको परिवार मञ्जाले चल्छ । सबै खर्च कटाएर दिनमा एक हजार बढी बच्छ । अरू महिनामा चाहिँ अलिक्का गाड्ने नै हुन्छ,’ उनी भनिन्छन्, ‘यो त आमाले सिकाएको सीप हो । आमाले गोपराह बजारमा भक्काको व्यापार गर्नुहुन्थ्यो । त्यो वेला त एक रुपैयाँमा भक्का पाइन्थ्यो ।

बजारमा नबिकेको भक्का खेतमा काम गर्दै गरेका कामदारकहाँ लगेर धानसँग साट्नुहुन्थ्यो ।

०७४ सालदेखि पूर्वको भापा, मोरङ र सुनसरीमा प्रत्येक वर्ष पुस २९ गते राष्ट्रिय भक्का दिवस बनाउन थालेको छ । राजवंशी समुदायका युवाहरू समिालित कोचिला गाभुर फ्रन्टले दिवसको सुरुवात गरेको थियो । पछिल्लो समय राजवंशी जातिको जातीय संस्था राजवंशी समाज विकास समितिले नै स्वाभिम्व लिएर दिवस मनाउँदै आएको समितिका अध्यक्ष अभय राजवंशीले जानकारी दिए ।

अमेरिकी पूर्वराष्ट्रपति जिम्मी कार्टरको सय वर्षको उमेरमा डिसेम्बर २९ मा निधन भयो । उनी पटक-पटक नेपाल आएका थिए । विश्वशान्ति, मानव अधिकार र प्रजातन्त्रको पैरवी गर्न कार्टर पहिलो संविधानसभाको निर्वाचनताका नेपालमा नौ दिनसम्म बसेका थिए । यसक्रममा उनले तत्कालीन प्रधानमन्त्री तथा काग्रेस सभापति गिरिजाप्रसाद कोइराला, एमालेका तत्कालीन महासचिव माधवकुमार नेपाल, माओवादी अध्यक्ष प्रचण्ड र माओवादी नेता डा. बाबुराम भट्टाईसँग सामूहिक छलफल गरेका थिए । त्यस्तै, संविधानसभा निर्वाचनको पर्यवेक्षण गर्दै विभिन्न मतदान केन्द्रको भ्रमणसमेत गरेका थिए । ६ अप्रिलदेखि १४ अप्रिल २००८ सम्मको भ्रमणबारे कार्टरले डायरी लेखेका थिए :

पहिलो संविधानसभा निर्वाचन २०६४ को पर्यवेक्षण गर्दै जिम्मी कार्टरलगायत

जिम्मी कार्टरको नेपाल डायरी

सबै नेता आफ्नो पार्टीको विजयलाई लिएर अति आत्मविश्वासी थिए । उनीहरूसँग आगामी प्रधानमन्त्री बन्ने अपेक्षा थियो ।

● जिम्मी कार्टर

१० वर्षे क्रान्तिकारी युद्ध अन्त्य गर्नका लागि सहयोग पुर्‍याउन र नेपालका राजनीतिक खेमालाई शान्तिपूर्ण रूपमा मिलाउने प्रयत्नस्वरूप सन् २००३ देखि नै कार्टर सेन्टर गहिरो गरी नेपालमा संलग्न छ । मैले नोभेम्बर २००७ मा संविधानसभाको निर्वाचनका लागि हौसला प्रदान गर्न नेपाल भ्रमण गरें । दुईपटक सारिएको निर्वाचनको अनुगमन गर्न हालैका दिनमा (६ देखि १४ अप्रिल, २००८) हाम्रो टोली जम्मा भयो ।

फ्रन्डै १५ महिनादेखि हामीले यस निर्वाचनको पर्यवेक्षणका लागि टोली खटाएका थियौं । उनीहरू सबै ७५ जिल्ला पुगेका थिए । पूरै देश र यहाँ रहेका द्वन्द्वरत राजनीतिक खेमााबिच परिचित हुने यो अवसर थियो ।

एट्लान्टाबाट हामी आएपछि डा. जेन हार्डम्यानसँग भेट्यौँ । त्यसपछि पूर्वअमेरिकी राजदूत पिटर बलेथ, डेभिड पोटी, ड्यारेन न्यान्स, सराह लेभित सार र अन्यले ब्रिफिङ गरे । हाम्रा २१ देशका ६० जना अन्तर्राष्ट्रिय पर्यवेक्षक दुर्गम क्षेत्रमा हेलिकप्टर, गाडी र पैदलै पनि पुगेका थिए ।

थाइल्यान्डका पूर्वउपप्रधानमन्त्री डाक्टर सुराकीआर्ट साथिराथाई मेरा सहअध्यक्ष थिए । उनले हाम्रो मिसन सफल बनाउन प्रभावकारी भूमिका खेले । हाम्रो टिममा युरोपेली युनियन, एसियन नेटवर्क फर फ्री इलेक्सस-र हजारौँ घरेलु पर्यवेक्षक थिए ।

राजाले निर्वाचित सरकारलाई सत्ता हस्तान्तरण गरेपछिका महिनामा तीन प्रमुख पार्टी नेपाली काग्रेस, माओवादी र एमालेले निर्वाचन प्रक्रिया र संविधानसभा गठनबारे ठुलो छलफल गरे । जुन र नोभेम्बरमा दुईपटक निर्वाचन संरपछि अन्ततः तीन पार्टी ६०१ सदस्यीय संविधानसभा बनाउन तयार भए ।

एकपटक निर्वाचन भएपछि, यस निकायुले फ्रन्डै दुई वर्षसम्म सरकार गठन र संविधान निर्माणको ठुवै काम गर्नेवाला थियो, जसले गणतन्त्र घोषणा गर्दै २४० वर्ष पुरानो हिन्दू अधिराज्यलाई रूपान्तरण गर्नेवाला थियो ।

त्यहाँ दुई निर्वाचन एकसाथ हुँदै थिए । एउटा, प्रत्यक्ष निर्वाचन, विभिन्न भूगोलबाट २४० जना निर्वाचित हुँदै थिए । अर्कोतर्फ समानुपातिक प्रतिनिधित्व । जसमाफत ३३५ सदस्यका लागि सिट छुट्याइएको थियो । देशभरबाट पार्टीलाई आउने मतका आधारमा समानुपातिकतर्फ सदस्य निर्वाचित हुन्थे । यसबाहेक २६ जना सदस्यलाई नयाँ क्याबिनेटले नियुक्त गर्न सक्ने प्रावधान थियो । समानुपातिकतर्फ हरेक पार्टीको सूचीमा ५० प्रतिशत महिला, ३८ प्रतिशत जनजाति, ३१ प्रतिशत मधेशी, १३ प्रतिशत दलित र ३० प्रतिशत अन्य समुदायका लागि आरक्षण थियो । एउटा व्यक्तिले एकभन्दा बढी आरक्षणको प्रतिनिधित्व गर्न सक्थ्यो, जस्तो- मधेशी दलित महिला । यसको अर्थ, उदाहरणका लागि संविधानसभामा फ्रन्डै २५-३० प्रतिशत महिला सदस्य हुन पाउँथे ।

● सुरेशचन्द्र रिजाल
ज्योतिष तथा वास्तुविद् । मो : ९८३१०६११२४

<p>२० पुस (शनिबार)</p> <p>२६ पुस (शुक्रबार)</p>		<p>साप्ताहिक राशिफल</p>
<p>मेष</p> <p>(बु, बे, चो, ला, मि, तु, के, लो, अ)</p>	<p>वृष</p> <p>(इ, उ, ए, ओ, बा, बि, दु, बे, बो)</p>	<p>आत्मविश्वास र शीघ्र निर्णय गर्ने क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ । रोकिएका कामसमेत सम्पादन हुनेछन् । पढाइमा पनि राम्रै प्रगति हुनेछ । कसैलाई ज्ञान र अर्ती दिए लाभ हुनेछ । बुधवारदेखि प्रतिस्पर्धीहरूले औंला ठड्याउने अवसर पाउनेछन् । बिलासिता र मनोरञ्जनका लागि समय र धन खर्च हुनसक्छ । सप्ताहान्तमा नयाँ सवारीसाधन खरिदबिक्रीबाट लाभ मिल्नेछ ।</p>
<p>सिंह</p> <p>(मा, मि, मु, मे, मो, रा, दि, दु, टे)</p>	<p>कन्या</p> <p>(टो, ए, पि, पु, ष, ण, ठ, पे, पो)</p>	<p>आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि हुनेछ । व्यापारमा लगानी गर्नेहरूले सोचेजस्तै लाभ लिन सक्नेछन् । आर्थिक लगानी बढाउँदा नाफा हुने देखिन्छ । बिहीबारपछि घरायसी कामधन्दा र पारिवारिक आवश्यकता पूर्तिाका लागि खट्नु पर्नेछ । प्रतिस्पर्धीहरू समेत सहयोगीका रूपमा देखापर्नेछन् । विभिन्न भौतिक साधन जुट्नेछन् । वैदेशिक यात्रा सफल हुने छ ।</p>

<p>धनु</p> <p>(पे, यो, भ, मि, शु, ध, फा, ङ, भे)</p>	<p>मकर</p> <p>(भो, ज, नि, बि, बु, बे, खो, गा, गि)</p>	<p>सुरुमा मातापिताको आशीर्वाचन र सल्लाह प्राप्त हुनेछ । लामो दूरीको लाभदायक यात्राको सम्भावना छ । सामाजिक र पारिवारिक सम्बन्ध सुदृढ हुनेछ । सामाजिक कामबाट प्रशंसा प्राप्त हुनेछ । सहयोगीहरूले सकेको सहयोग गर्नेछन् । सप्ताहान्तमा स्वास्थ्यमा मौसमी गडबडी देखापर्न सक्छ । सोखले खर्च गराए पनि उद्देश्य पूरा नहुन सक्छ ।</p>
--	--	--

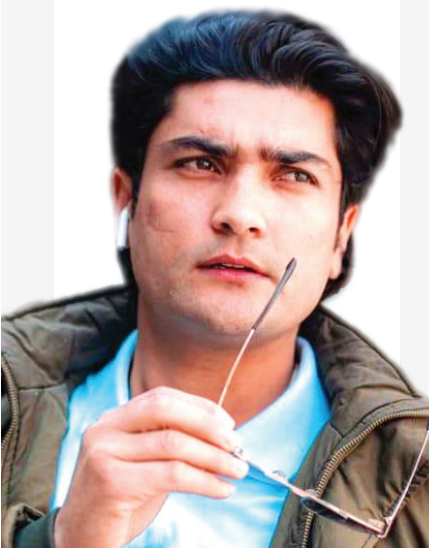
<p>मिशुन</p> <p>(का, कि, कु, घ, ङ, छ, के, को, ह)</p>	<p>तुला</p> <p>(र, रि, रु, रे, रो, ता, ति, तु, ते)</p>	<p>धरपरिवारमा खुसीको वातावरण सिर्जना हुनेछ । मित्रजनबाट साथ सहयोग मिल्नुका साथै नयाँ कार्यको थालनी हुनेछ । राजनीतिक कार्यमा सफलता मिल्नेछ । महिला वा मित्रबाट विशेष सहयोग पनि मिल्नेछ । सप्ताहान्तमा भाग्यले साथ दिनेछ । नयाँ मित्रताबाट भरपूर साथ मिल्नेछ । रमाइलो यात्रा र आतिरिक्त आम्दानी हुनेछ ।</p>
<p>कर्कट</p> <p>(हि, हु, हे, हो, डा, डि, डु, डे, डो)</p>	<p>वृश्चिक</p> <p>(तो, ना, नि, तु, ने, नो, या, यि, यु)</p>	<p>शुभ समाचार प्राप्त हुनाले मन फुरंग हुनेछ । समयलाई उपयोग गर्न सके राम्रो फाइदा लिन सकिनेछ । वैदेशिक सहयोग मिल्नुका साथै सफल यात्राको योग रहेकाले सोचेअनुसार फाइदा पुग्ने छ । सप्ताहान्तमा विद्यार्थीका लागि सुखद समाचार आउला । शैक्षिक यात्राको प्रक्रिया अघि बढ्नेछ । धनार्जनका नयाँ स्रोतहरू पत्ता लाग्नेछन् ।</p>

<p>सिंह</p> <p>(मा, मि, मु, मे, मो, रा, दि, दु, टे)</p>	<p>कन्या</p> <p>(टो, ए, पि, पु, ष, ण, ठ, पे, पो)</p>	<p>आत्मविश्वास र शीघ्र निर्णय गर्ने क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ । रोकिएका कामसमेत सम्पादन हुनेछन् । पढाइमा पनि राम्रै प्रगति हुनेछ । कसैलाई ज्ञान र अर्ती दिए लाभ हुनेछ । बुधवारदेखि प्रतिस्पर्धीहरूले औंला ठड्याउने अवसर पाउनेछन् । बिलासिता र मनोरञ्जनका लागि समय र धन खर्च हुनसक्छ । सप्ताहान्तमा नयाँ सवारीसाधन खरिदबिक्रीबाट लाभ मिल्नेछ ।</p>
<p>धनु</p> <p>(पे, यो, भ, मि, शु, ध, फा, ङ, भे)</p>	<p>मकर</p> <p>(भो, ज, नि, बि, बु, बे, खो, गा, गि)</p>	<p>सुरुमा मातापिताको आशीर्वाचन र सल्लाह प्राप्त हुनेछ । लामो दूरीको लाभदायक यात्राको सम्भावना छ । सामाजिक र पारिवारिक सम्बन्ध सुदृढ हुनेछ । सामाजिक कामबाट प्रशंसा प्राप्त हुनेछ । सहयोगीहरूले सकेको सहयोग गर्नेछन् । सप्ताहान्तमा स्वास्थ्यमा मौसमी गडबडी देखापर्न सक्छ । सोखले खर्च गराए पनि उद्देश्य पूरा नहुन सक्छ ।</p>

<p>मेघ</p> <p>(बु, बे, चो, ला, मि, तु, के, लो, अ)</p>	<p>वृष</p> <p>(इ, उ, ए, ओ, बा, बि, दु, बे, बो)</p>	<p>आत्मविश्वास र शीघ्र निर्णय गर्ने क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ । रोकिएका कामसमेत सम्पादन हुनेछन् । पढाइमा पनि राम्रै प्रगति हुनेछ । कसैलाई ज्ञान र अर्ती दिए लाभ हुनेछ । बुधवारदेखि प्रतिस्पर्धीहरूले औंला ठड्याउने अवसर पाउनेछन् । बिलासिता र मनोरञ्जनका लागि समय र धन खर्च हुनसक्छ । सप्ताहान्तमा नयाँ सवारीसाधन खरिदबिक्रीबाट लाभ मिल्नेछ ।</p>
<p>सिंह</p> <p>(मा, मि, मु, मे, मो, रा, दि, दु, टे)</p>	<p>कन्या</p> <p>(टो, ए, पि, पु, ष, ण, ठ, पे, पो)</p>	<p>आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि हुनेछ । व्यापारमा लगानी गर्नेहरूले सोचेजस्तै लाभ लिन सक्नेछन् । आर्थिक लगानी बढाउँदा नाफा हुने देखिन्छ । बिहीबारपछि घरायसी कामधन्दा र पारिवारिक आवश्यकता पूर्तिाका लागि खट्नु पर्नेछ । प्रतिस्पर्धीहरू समेत सहयोगीका रूपमा देखापर्नेछन् । विभिन्न भौतिक साधन जुट्नेछन् । वैदेशिक यात्रा सफल हुने छ ।</p>

<p>धनु</p> <p>(पे, यो, भ, मि, शु, ध, फा, ङ, भे)</p>	<p>मकर</p> <p>(भो, ज, नि, बि, बु, बे, खो, गा, गि)</p>	<p>सुरुमा मातापिताको आशीर्वाचन र सल्लाह प्राप्त हुनेछ । लामो दूरीको लाभदायक यात्राको सम्भावना छ । सामाजिक र पारिवारिक सम्बन्ध सुदृढ हुनेछ । सामाजिक कामबाट प्रशंसा प्राप्त हुनेछ । सहयोगीहरूले सकेको सहयोग गर्नेछन् । सप्ताहान्तमा स्वास्थ्यमा मौसमी गडबडी देखापर्न सक्छ । सोखले खर्च गराए पनि उद्देश्य पूरा नहुन सक्छ ।</p>
--	--	--

सबै ठाउँ अवलोकन गर्न हामीसँग पर्याप्त समय हुँदैन । विभिन्न ठाउँको कथा, चरित्र, वस्तुस्थिति बुझ्न पुस्तकले सघाउँछ । त्यसैले पुस्तक मेरा लागि अवलोकनको महत्त्वपूर्ण स्रोत हो । मलाई पुस्तकले विभिन्न ठाउँ र समयको अनुभव गराउँछ । कतिपय ठाउँमा हामी पुग्न सक्दैनौं, त्यो ठाउँमा पुस्तकबाट पनि पुग्न सकिन्छ । त्यसकारण म पुस्तक अध्ययनलाई प्राथमिकतामा राख्छु । हरेक पुस्तकले मलाई केही न केही दिएका छन् ।

तथा निर्वाचन आयोगले आयोजना गरेको रिसेप्सनमा पनि सहभागीता जनार्थी ।

बुधबार, ब्रिटिस राजदूत एन्ड्रयु हलसँग ब्रेकफास्ट सेसनमा थियौं । हलले आफ्नो युवाकाल नेपालका हिमाली क्षेत्रमा मानवशास्त्रको अनुसन्धानमा बिताएका थिए । हाम्रो निर्वाचन पर्यवेक्षण मिसनमा बेलायत, डेनमार्क, क्यानडा र बेल्जियम सरकारमध्ये प्रमुख दाता थिए । त्यसपछि हामीले नेपालमा रहेका प्रमुख कट्टनीतिज्ञमध्ये एक भारतीय राजदूत शिवशंकर मुखर्जीसँग भेट्यौं ।

नेपालका प्रधानमन्त्री र अन्य नेताले भारतको हस्तक्षेपलाई लिएर धेरै संवेदनशील रहेको बताएका थिए, दुई देशबिच ११५० माइल लामो दक्षिणी खुला सीमा छ ।

भारतले पछिल्ला कठिन महिनामा दलबिचको गठबन्धन कायम राख्ने, सहमति गराउने र शान्ति प्रक्रियालाई साथ दिन महत्त्वपूर्ण सहयोग गरेको थियो । भारतीय राजदूत एक लाख माओवादी सेनाको भविष्यको तालिम र रोजगारीका विषयलाई लिएर विशेष चिन्तित थिए ।

योड कम्युनिस्ट लिंग (वाइसियल) नेता गणेशमान पुन र दिलिप प्रजापतिले हामीलाई उनीहरूसँग भन्डै पाँच लाख सदस्य रहेको सुनाए । उनीहरूले पुराना राजनीतिकर्मीले राजनीतिक समर्थन गुमाएको र विजयलाई लिएर आफू विश्वस्त रहेको बताए । हामीले निर्वाचनका दिनमा जोसुकै पनि स्तब्ध हुन सक्छ भनेर विश्वस्त गराउने प्रयास गर्च्यौं । उनीहरूले आफूप्रतिकूल नतिजा आए पनि त्यसलाई स्विकार्ने प्रतिबद्धता र इच्छाशक्तिक बारे बताए ।

पर्यवेक्षक मिसनका रूपमा हामीले अन्य अन्तर्राष्ट्रिय पर्यवेक्षकका प्रतिनिधिमण्डल पनि भेट्यौं, यसपटक युरोपेली युनियन र एएनएफआरइएलसँग भेट भयो । उनीहरूले एक सय पर्यवेक्षक परिचालन गरेका थिए । हामीले उनीहरूलाई सकेसम्म धेरै सूचना र जानकारी

प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइराला निकै त्रस्त थिए । उनका परिवारका सदस्यले आफ्नो पकड मानिएको जिल्लामै हारेका थिए । एमालेका महासचिवले उम्मेदवारी दिएका दुइटै निर्वाचन क्षेत्रमा हारे । हामीले प्रचण्ड र भट्टराईलाई जितमा संयमित हुन आग्रह गर्थौं । अन्य पार्टीप्रति उदार हुन आग्रह गर्थौं ।

नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनमा तथा सम्पूर्ण राजनीतिक वृत्तमा नै जीवन र व्यवहार दुवै पक्षबाट अत्यन्तै प्रेरणादायी र निष्ठावान् व्यक्तित्वमध्ये शीर्ष स्थानका एक व्यक्ति स्वनाम साथी हुनुहुन्थ्यो । स्वनाम साथीले सम्पूर्ण जीवनमार्फत भुईमान्छेका पक्षमा निरन्तर आवाज उठाउनुभयो र अधिकारका खातिर संघर्ष गरिरहनुभयो । उहाँ एउटा अत्यन्तै विराट व्यक्तित्व हुनुहुन्थ्यो । उहाँका अनेकौं अनुपम आयाम छन् । केही खास आयाम वा विशेषता थिए, जसलाई सम्पूर्ण नेपाली जगत्ले थाहा पाउनुपर्ने र त्यसबाट केही सिक्नुपर्नेछ । विशेषगरी, स्वनाम साथी व्यक्तित्व र विशेषताबाट नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनले धेरै कुरा सिक्नुपर्ने देखिन्छ ।

स्वनाम साथीको सबैभन्दा ठुलो विशेषता भनेकै उहाँ सम्पूर्ण रूपमा जीवनको अन्तिमसम्म पनि कम्युनिस्ट आन्दोनमा सर्मापति र संगठित व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । अहिलेको समयमा सिद्धान्त र व्यवहारमा तालमेल नभएका कैयौं कम्युनिस्टहरूलाई हामीले देखेका छौं, तर उहाँको जीवनशैली र सिद्धान्तमा तात्त्विक भिन्नता थिएन । उहाँले आफ्नो जीवनशैलीलाई भुईमान्छेहरूको जीवनशैलीभन्दा भिन्न बनाउनुभएको थिएन । साथै, उहाँ जीवनपर्यन्त संगठित रहनुभयो । अरूलाई पनि संगठित हुनलाई नै प्रोत्साहन गरिरहनुभयो । उहाँको यो विशेषता सबैभन्दा प्रमुख र महत्त्वपूर्ण छ । जसलाई हामी सबैले सिकने र आफ्नो जीवन व्यवहारमा आत्मसात् गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

माक्सवादीहरू भनेका निजी सम्पत्तिको विरोधी हुन् । उनीहरूको मुख्य संघर्ष नै निजी सम्पत्तिको उन्मूलनको दिशामा हुन्छ । तर, अधिकांश नेताहरू निजी सम्पत्तिविरुद्धको संघर्षमा सक्रिय रहँदरहँदै सबैभन्दा बढी निजी सम्पत्तिको संग्रह गर्ने लाइनमा दौडिरहेको देखिन्छ । तर, स्वनाम साथी नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा एउटा यस्तो अपवाद हुनुहुन्थ्यो, जसले पूर्ण रूपमा निजी सम्पत्तिको मोहलाई त्याग्नुभएको थियो । भएको निजी सम्पत्तिलाई पनि सर्वहारा जनताको सहयोगमा खर्च गरेर भौतिक रूपमा नै निजी सम्पत्तिविहीनको अवस्थामा पुर्नुभएको थियो ।

वास्तवमा स्वनाम साथी निजी सम्पत्तिजन्य ग्रन्थीबाट मुक्त भएको व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । जसले गर्दा नै उहाँलाई जीवन-व्यवहार र सिद्धान्त दुवै पक्षबाट सच्चा कम्युनिस्ट भइरहन मद्दत मिल्यो । उहाँको हामीले सिकेपनि र आत्मसात् गर्नुपर्ने विशेषता निजी सम्पत्तिको मोहलाई त्याग्नु पनि एक हो ।

स्वानाम साथीले पछिल्लो समय पूर्वीय द्वन्द्ववाद र मार्क्सवादलाई जोड्ने प्रयास गर्नुभएको थियो । उहाँ पूर्वीय द्वन्द्ववाद र मार्क्सवादलाई जोड्ने एउटा कुशल शिल्पी हुनुहुन्थ्यो । हामीले यस सन्दर्भमा बुझ्नेपनि एउटा महत्त्वपूर्ण कुरा, उहाँ पूर्वीय दर्शनको नाममा पूर्वा विकासित सबै दार्शनिक पद्धतिको पक्षधर हुनुहुन्थेन । पूर्वीय दर्शनमा त जात व्यवस्थादेखि विभिन्न धार्मिक कर्मकाण्ड पनि पर्दछ्न् । उहाँले पूर्वीय दर्शनका विज्ञान र भौतिकतावादसँग सम्बन्धित विभिन्न वैज्ञानिक कुरालाई मार्क्सवादसँग जोडेपछि मात्रै मार्क्सवाद सम्पूर्णताको दिशातिर आँघ बढ्न सक्छ र हामीले हाम्रो उद्देश्य प्राप्त गर्न सक्छौं भन्ने मान्यता राख्नुहुन्थ्यो । उहाँले स्थापना गर्नुभएको ‘माक्सिय गुरुकुल’ यही मान्यताका आधारमा अस्तित्वमा आएको हो । उहाँको यस किसिमको सरलेषणलाई आजको कम्युनिस्ट आन्दोलनले गम्भीरतापूर्वक लिनुपर्छ ।

उहाँको जीवनव्यवहार र राजनीति जीवनबाट सिक्नुपर्ने अर्को कुरा भनेको वैज्ञानिक अनुसन्धानको निरन्तर जानकारी र त्यसको आफ्नो जीवनामा आत्मसात् गर्ने कुरा हो । उहाँले आजसम्म विकास भएको विज्ञान र प्रविधिलाई आफ्नो चिन्तन प्रणालीमा आत्मसात् गर्ने कोसिस गर्नुभएको थियो । समकालीन वैज्ञानिक अनुसन्धानको क्षेत्रमा के कस्तो विकास भएको छ भन्ने कुरामा पनि उहाँ निरन्तर जानकारी हुनुहुन्थ्यो । उहाँ समकालीन विज्ञानका प्रगतिलाई आत्मसात् नगरी मार्क्सवादी आन्दोलन राम्रोसँग

स्वनामलाई किन सम्झिने ?

स्वनाम साथीले बनाउन खोजेको ‘कम्युनिस्ट’ प्रश्न गर्ने मान्छे थियो, चाटुकारिता गर्ने होइन

नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनमा तथा सम्पूर्ण राजनीतिक वृत्तमा नै जीवन र व्यवहार दुवै पक्षबाट अत्यन्तै प्रेरणादायी र निष्ठावान् व्यक्तित्वमध्ये शीर्ष स्थानका एक व्यक्ति स्वनाम साथी हुनुहुन्थ्यो । स्वनाम साथीले सम्पूर्ण जीवनमार्फत भुईमान्छेका पक्षमा निरन्तर आवाज उठाउनुभयो र अधिकारका खातिर संघर्ष गरिरहनुभयो । उहाँ एउटा अत्यन्तै विराट व्यक्तित्व हुनुहुन्थ्यो । उहाँका अनेकौं अनुपम आयाम छन् । केही खास आयाम वा विशेषता थिए, जसलाई सम्पूर्ण नेपाली जगत्ले थाहा पाउनुपर्ने र त्यसबाट केही सिक्नुपर्नेछ । विशेषगरी, स्वनाम साथी व्यक्तित्व र विशेषताबाट नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनले धेरै कुरा सिक्नुपर्ने देखिन्छ ।

स्वनाम साथीको सबैभन्दा ठुलो विशेषता भनेकै उहाँ सम्पूर्ण रूपमा जीवनको अन्तिमसम्म पनि कम्युनिस्ट आन्दोनमा सर्मापति र संगठित व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । अहिलेको समयमा सिद्धान्त र व्यवहारमा तालमेल नभएका कैयौं कम्युनिस्टहरूलाई हामीले देखेका छौं, तर उहाँको जीवनशैली र सिद्धान्तमा तात्त्विक भिन्नता थिएन । उहाँले आफ्नो जीवनशैलीलाई भुईमान्छेहरूको जीवनशैलीभन्दा भिन्न बनाउनुभएको थिएन । साथै, उहाँ जीवनपर्यन्त संगठित रहनुभयो । अरूलाई पनि संगठित हुनलाई नै प्रोत्साहन गरिरहनुभयो । उहाँको यो विशेषता सबैभन्दा प्रमुख र महत्त्वपूर्ण छ । जसलाई हामी सबैले सिकने र आफ्नो जीवन व्यवहारमा आत्मसात् गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

माक्सवादीहरू भनेका निजी सम्पत्तिको विरोधी हुन् । उनीहरूको मुख्य संघर्ष नै निजी सम्पत्तिको उन्मूलनको दिशामा हुन्छ । तर, अधिकांश नेताहरू निजी सम्पत्तिविरुद्धको संघर्षमा सक्रिय रहँदरहँदै सबैभन्दा बढी निजी सम्पत्तिको संग्रह गर्ने लाइनमा दौडिरहेको देखिन्छ । तर, स्वनाम साथी नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा एउटा यस्तो अपवाद हुनुहुन्थ्यो, जसले पूर्ण रूपमा निजी सम्पत्तिको मोहलाई त्याग्नुभएको थियो । भएको निजी सम्पत्तिलाई पनि सर्वहारा जनताको सहयोगमा खर्च गरेर भौतिक रूपमा नै निजी सम्पत्तिविहीनको अवस्थामा पुर्नुभएको थियो ।

वास्तवमा स्वनाम साथी निजी सम्पत्तिजन्य ग्रन्थीबाट मुक्त भएको व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । जसले गर्दा नै उहाँलाई जीवन-व्यवहार र सिद्धान्त दुवै पक्षबाट सच्चा कम्युनिस्ट भइरहन मद्दत मिल्यो । उहाँको हामीले सिकेपनि र आत्मसात् गर्नुपर्ने विशेषता निजी सम्पत्तिको मोहलाई त्याग्नु पनि एक हो ।

स्वानाम साथीले पछिल्लो समय पूर्वीय द्वन्द्ववाद र मार्क्सवादलाई जोड्ने प्रयास गर्नुभएको थियो । उहाँ पूर्वीय द्वन्द्ववाद र मार्क्सवादलाई जोड्ने एउटा कुशल शिल्पी हुनुहुन्थ्यो । हामीले यस सन्दर्भमा बुझ्नेपनि एउटा महत्त्वपूर्ण कुरा, उहाँ पूर्वीय दर्शनको नाममा पूर्वा विकासित सबै दार्शनिक पद्धतिको पक्षधर हुनुहुन्थेन । पूर्वीय दर्शनमा त जात व्यवस्थादेखि विभिन्न धार्मिक कर्मकाण्ड पनि पर्दछ्न् । उहाँले पूर्वीय दर्शनका विज्ञान र भौतिकतावादसँग सम्बन्धित विभिन्न वैज्ञानिक कुरालाई मार्क्सवादसँग जोडेपछि मात्रै मार्क्सवाद सम्पूर्णताको दिशातिर आँघ बढ्न सक्छ र हामीले हाम्रो उद्देश्य प्राप्त गर्न सक्छौं भन्ने मान्यता राख्नुहुन्थ्यो । उहाँले स्थापना गर्नुभएको ‘माक्सिय गुरुकुल’ यही मान्यताका आधारमा अस्तित्वमा आएको हो । उहाँको यस किसिमको सरलेषणलाई आजको कम्युनिस्ट आन्दोलनले गम्भीरतापूर्वक लिनुपर्छ ।

उहाँको जीवनव्यवहार र राजनीति जीवनबाट सिक्नुपर्ने अर्को कुरा भनेको वैज्ञानिक अनुसन्धानको निरन्तर जानकारी र त्यसको आफ्नो जीवनामा आत्मसात् गर्ने कुरा हो । उहाँले आजसम्म विकास भएको विज्ञान र प्रविधिलाई आफ्नो चिन्तन प्रणालीमा आत्मसात् गर्ने कोसिस गर्नुभएको थियो । समकालीन वैज्ञानिक अनुसन्धानको क्षेत्रमा के कस्तो विकास भएको छ भन्ने कुरामा पनि उहाँ निरन्तर जानकारी हुनुहुन्थ्यो । उहाँ समकालीन विज्ञानका प्रगतिलाई आत्मसात् नगरी मार्क्सवादी आन्दोलन राम्रोसँग

स्मृति दिवस

● गिरिराजमणि पोखरेल

अगाडि बढ्न सक्दैन भन्ने मान्यता राख्नुहुन्थ्यो । उहाँसँग सूचनाको अथाह भण्डार थियो । हामीले आफूले नबुझेको कुरा स्वनामलाई सोधियो भने करिबकरिब उत्तर आउने कुरामा पक्का हुन्थ्यो । पुरानो भाषामा भन्ने हो भने उहाँ एकप्रकारको ‘इन्साइक्लोपिडिया’ नै हुनुहुन्थ्यो । उहाँको व्यक्तित्व अत्यन्तै तीव्रण र सरल थियो । यस कुरालाई पनि हामीले ग्रहण गर्नुपर्छ ।

उहाँले योग र ध्यान विषयलाई कम्युनिस्ट आन्दोलनभित्र परिचित गराउने कोसिस गर्नुभयो । उहाँ जीवनमा एकपछि अर्को गरी धेरै रोगहरूसँग लड्नु भयो । यद्यपि, उहाँ अभाव र अट्युराका बिचमा पनि हौंस सक्ने हुनुहुन्थ्यो । विसं ०३० को दशकमा उहाँले स्थापना गरेको पार्टी सर्वहारा श्रमिक संगठन साँच्चैकै सर्वहारा पार्टी थियो । खासगरी, उहाँको कार्यशैलीको तरिकाले त्यो संगठन साँचो अर्थको सर्वहारा संगठन नै थियो । उहाँ सापेक्षित रूपमा सम्पन्न परिवारबाट आएको भए पनि वैचारिक भुकावका कारण सामान्य मजदुरहरूसँग काम गर्न थाल्नुभयो । महाबौद्धमा रिक्षावाला, भरियाहरूसँग काम गर्न थाल्नुभयो । उहाँले आफ्नो संघर्षमय जीवनशैलीको माध्यमबाट श्रमजीवी वर्गलाई मार्क्सवादसँग जोड्नुभयो । काठमाडौँका चिसा छिँटीहरूमा भरिया र मजदुरहरूसँग रात कटाएर आफ्नो संगठनलाई सही अर्थको मजदुर संगठन बनाउने प्रयास गर्नुभयो । त्यस क्रममा उहाँको शरीरले धेरै नै दुःख पायो । तर, उहाँले शारीरिक दुःख मात्रै पाउनुभएन, शरीरको त्यस प्रकृतिको पीडासँग लड्ने एउटा प्राचीन वैज्ञानिक हतियार पनि पाउनुभयो र त्यो थियो- ध्यान र योग । बुद्धले प्रयोग

गरेको ध्यानको जुन हतियार थियो, त्यो हाम्रो भूभागबाट यो संसारलाई दिइएको सबैभन्दा शक्तिशाली हतियार हो । स्वनाम साथीले पनि आफ्नो जीवनमा बुद्धले दिएको हतियारलाई राम्रोसँग प्रयोग गर्नुभयो ।

अहिले संयुक्त राष्ट्र संघले पनि विश्व ध्यान दिवस मनाउन थालेको छ । स्वनाम साथीहरूजस्ता विशिष्ट व्यक्तिहरूका कारणले नै हामीले यी उपलब्धिहरू हासिल गरेका हौं । उहाँले ध्यानको विषयलाई हामीमाफ्क राम्रोसँग परिचित गराइदिएपछि हामीले सरकारको तर्फबाट यसको वैज्ञानिकतालाई पुष्टि गर्ने कार्यदल नै बनाएर त्यसबाट निष्कर्ष निकाली सबैले अभ्यास गर्ने एउटा प्रोटोकल नै बनाएका थियौं । तर, अहिले सरकारले उक्त प्रोटोकलको बेवास्ता गरेको छ । यद्यपि, स्वनाम साथीको नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा र आमजीवनशैलीमा नै ध्यान र योगको प्रचार गराउनुमा स्वनाम साथीको पनि धेरै ठुलो योगदान छ ।

हामीले पार्टीको मान्छे बनायौं, अन्धभक्त मान्छे बनायौं, गुटको मान्छे बनायौं, आफ्नोवरिपरि चाटुकारिता गर्ने मान्छे बनायौं, पदको पछाडि हिँड्ने मान्छे बनायौं । तर, उहाँले भनेजस्तो प्रश्न गर्ने मान्छे न हामी बन्यौं न हामीले बनाउन सक्थौं ।

गरेको ध्यानको जुन हतियार थियो, त्यो हाम्रो भूभागबाट यो संसारलाई दिइएको सबैभन्दा शक्तिशाली हतियार हो । स्वनाम साथीले पनि आफ्नो जीवनमा बुद्धले दिएको हतियारलाई राम्रोसँग प्रयोग गर्नुभयो ।

अहिले संयुक्त राष्ट्र संघले पनि विश्व ध्यान दिवस मनाउन थालेको छ । स्वनाम साथीहरूजस्ता विशिष्ट व्यक्तिहरूका कारणले नै हामीले यी उपलब्धिहरू हासिल गरेका हौं । उहाँले ध्यानको विषयलाई हामीमाफ्क राम्रोसँग परिचित गराइदिएपछि हामीले सरकारको तर्फबाट यसको वैज्ञानिकतालाई पुष्टि गर्ने कार्यदल नै बनाएर त्यसबाट निष्कर्ष निकाली सबैले अभ्यास गर्ने एउटा प्रोटोकल नै बनाएका थियौं । तर, अहिले सरकारले उक्त प्रोटोकलको बेवास्ता गरेको छ । यद्यपि, स्वनाम साथीको नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा र आमजीवनशैलीमा नै ध्यान र योगको प्रचार गराउनुमा स्वनाम साथीको पनि धेरै ठुलो योगदान छ ।

वास्तवमा स्वनाम योग र ध्यानलाई पनि मार्क्सवादी आन्दोलनलाई अगाडि बढाउने एउटा अचुक हतियारको रूपमा हेर्नुहुन्थ्यो । स्वनाम भन्नुहुन्थ्यो, ‘हामीले पूर्वीय द्वन्द्ववादलाई गम्भीरतापूर्वक अध्ययन नै गरेका छैनौं । पूर्व भन्नाले विशेषतः बुद्ध, महावीर, लाओत्से र शंकराचार्यका विचारलाई हामीले बुझ्नुपर्दछ । यिनीहरूको द्वन्द्ववादी विचारलाई जबसम्म क्रान्तिकारीहरूले अध्ययन गर्दैनौ र बुझ्दैनौ, तबसम्म यस धरातलमा मार्क्सिय द्वन्द्ववादलाई बुझ्न र लागू गर्न पनि गाह्रै पर्छ ।’ उहाँ यस किसिमको निष्कर्षमा पुर्नुभएको थियो ।

उहाँले बारम्बार उठाइरहने अति नै महत्त्वपूर्ण कुरा कम्युनिस्टहरू निरन्तर प्रश्न गरिरहने हुनुपर्छ भन्ने थियो । नेपालका कम्युनिस्ट पार्टीहरूले स्वनामको भनाइभन्दा ठिक विपरीत काम गरिरहेका छन् र छौं । हामीले पार्टीको मान्छे बनायौं, अन्धभक्त मान्छे बनायौं, गुटको मान्छे बनायौं, आफ्नो वरिपरि चाटुकारिता गर्ने मान्छे बनायौं, पदको पछाडि हिड्ने मान्छे बनायौं । तर, उहाँले भनेजस्तो प्रश्न गर्ने मान्छे न हामी बन्यौं न हामीले बनाउन सक्थौं । यद्यपि, उहाँले बनाउन खोजेको ‘कम्युनिस्ट’ प्रश्न गर्ने मान्छे थियो । उहाँ स्वयं नै निरन्तर प्रश्न गरिरहने हुनुहुन्थ्यो । उहाँले प्रश्न गर्ने मान्छे बनाउने कुरालाई राजनीतिमा मात्रै जोड दिनुभएको थिएन । परिवार, समाज र सिंगो मानव संसारमै प्रश्न गर्ने मान्छेहरूको सिर्जना गर्ने कुरामा जोड दिनुहुन्थ्यो ।

यदि हामीले स्वनामको जीवनलाई व्यक्तित्वका आधारमा बाँडेर हेर्थौं भने हामीले ३० को दशकमा सर्वहारा श्रमिक संगठन निर्माण गर्दैथि २०४६ सालसम्मको एउटा स्वनामलाई पाउँछौं । २०४६ सालको जनआन्दोलनको सफलतापछि २०६२/६३ सालसम्मको अर्को स्वनामलाई पाउँछौं । र, गणतन्त्र स्थापनादेखि संविधानसभाको निर्माणसँग उहाँको कीर्तिशेषसम्मको एउटा स्वनामलाई पाउँछौं । यद्यपि,

उहाँको आधारभूत स्वभावमा भने अन्तर भेटिन्न । उहाँ बदलिएको परिस्थितिअनुसार बदलिएको चेतना बोक्ने मान्छे हुनुहुन्थ्यो । उहाँ निरन्तर परिस्थितिअनुसार गतिशील हुने कोसिस गर्नुहुन्थ्यो । त्यसैले उहाँले विज्ञान प्रविधिलाई पनि आत्मसात् गर्नुभएको थियो । योग र ध्यानलाई पनि जीवनमा अवलम्बन गर्नुभएको थियो । तर, यी सबै कुराको अवलम्बनबाट आफ्नो वर्गीय पक्षधरता र वर्ग सचेत चिन्तनलाई त्याग्नुभएको थिएन । निरन्तर अडिग बनाइराख्नुभएको थियो । उहाँ केवल वर्ग सचेत मात्रै होइन, उक्तकै देशभक्त पनि हुनुहुन्थ्यो । उहाँले लिपुलेक, लिम्पियाधुरा र कालापानीको नक्सामास गराउनेदेखि एमएसिसीविरुद्धको अभियानलाई सक्रिय बनाउने कुरामा अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्नुभएको थियो । स्वनाम साथी हामीसँग नभएको चार वर्ष भइसक्यो । स्वनाम कीर्तिशेष भइसकेपछि हामीले निरन्तर रूपमा स्वनामलाई वर्षौपिच्छे सम्झिने गरिरहेका छौं ।

अभिनेता महेश त्रिपाठीलाई मन परेका पाँच पुस्तक

■ **कर्णाली ब्ोज** : बुद्धिसागरको ‘कर्णाली ब्लुज’ पढेपछि कर्णालीको समाजमा पुगेको अनुभूति भयो । म पोखरा जन्मेहुकँको मान्छे । कर्णाली पुगेको थिइनँ । त्यसमा मैले कर्णालीको जीवनशैली र कर्णालीभित्रको कथालाई अवलोकन गर्न पाएँ । पुस्तकले कर्णालीको समाज बुझायो । त्यहाँको समाजको चरित्र बुझ्न यो उपन्यासले धेरै सघायो । पुस्तकले अभिनयमा निखार ल्याउन सहयोग गर्छ । सोच्ने दृष्टिकोण फरक पाछ । त्यो नै महत्त्वपूर्ण कुरा रहेछ ।

■ **बिपीका कथाहरू** : मलाई विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाका साहित्यले सोच्ने दृष्टिकोणमै परिवर्तन ल्याइदिएका छन् । बिपीका अधिकांश पुस्तक मलाई मन पर्छ । ‘तीन घुम्ती’, ‘सुनिमा’, ‘हिटरर र यहुदी’ पुस्तक निकै मन पर्छ । यी पुस्तकका पात्र विश्वसनीय लाग्छ्न् । पात्रको संघर्षबाट विचार र दर्शन बुझिन्छ । त्यसैलाई मलाई बिपीका कथा मन पर्छ्न् ।

■ **सोच** : कर्ण शाक्यको ‘सोच’ मलाई मनपर्ने किताब हो । यो पुस्तकको भाषा पनि सरल लाग्छ । सजिलै बुझ्न सकिन्छ । मलाई जीवनमा पढ्ने बानीको विकास गराउन पनि यो पुस्तकले सहयोग गरेको छ । ‘सोच’ पढ्दा जीवनमा सोच्न बाध्य बनायो । त्यसपछि जीवनमा सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा आफ्नो सोच रहेछ भन्ने लाग्यो । जीवनलाई व्यावाहारिक रूपमा हेर्नुपर्ने रहेछ भन्ने सोच आयो । यो पुस्तकले जीवन जिउने प्रेरणा पनि दिन्छ ।

■ **मोटरसाइकल डायरिज** : अर्जेन्टीकाका क्रान्तिकारी चे ग्वेभारा र उनका साथी अल्बेर्टो ग्रानाडा मोटरसाइकलमा यात्रामा निस्कन्छन् । त्यो यात्राले उनीहरूको जिन्दगीको बाटो नै बदलिदिएको छ । त्यसैले ‘मोटरसाइकल डायरिज’ पुस्तक मन परेका पुस्तकमध्ये एक हो । यसले सानो घटनापछि मान्छेको सोच कसरी परिवर्तन हुन्छ भन्ने देखाएको छ ।

■ **‘रिच ड्याड पोअर ड्याड’** : मलाई रोबर्ट टी कियोसाको ‘रिच ड्याड पोअर ड्याड’ मन परेको किताब हो । यो किताबमा मान्छे उद्यमी बन्ने भन्ने विषय प्रस्तुत गरिएको छ । जन्म दिने बुबा र कर्म दिने बुबा फरक हुन्छन् भन्ने प्रसंग पनि छ ।

यो वर्ष सर्वाधिक धान उत्पादन

गत वर्षभन्दा कम क्षेत्रफलमा रोपाईं भए पनि उत्पादकत्वमा भएको सुधारका कारण उत्पादन ४ प्रतिशतले बढी

अजित अधिकारी / नयाँ पत्रिका

यो वर्ष सबैभन्दा धेरै ५९ लाख ५५ हजार चार सय ७६ मेट्रिकटन धान उत्पादन भएको कृषि तथा पशुपक्षी विकास मन्त्रालयले जनाएको छ । रासायनिक मलको उपलब्धता, समयअगावै सुरु भएको मनसुन र उन्नत जातका बिउको बढ्दो प्रयोगले उत्पादनमा सुधार आएको मन्त्रालयको दाबी छ ।

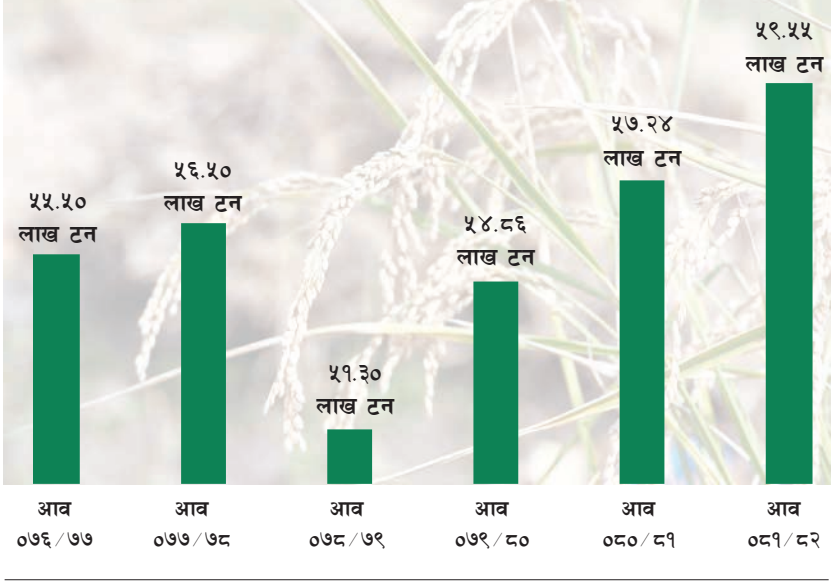
यो वर्ष तुलनात्मक रूपमा कम क्षेत्रफलमा रोपाईं भए पनि उत्पादकत्वमा सुधार भएकोले समग्र उत्पादन वृद्धि भएको मन्त्रालयको तथ्यांक छ । यसपालि चैते र बर्खे धान १४ लाख २० हजार हेक्टरमा रोपाईं भएको थियो । गत वर्ष भने १४ लाख ३८ हजार हेक्टरमा दुवै धान लगाइएको थियो । तर, गत वर्ष ५७ लाख २४ हजार हेक्टर मात्रै उत्पादन भएको थियो । यो वर्ष कम क्षेत्रफलमा रोपाईं भए पनि अघिल्लो वर्षको तुलनामा ४.०४ प्रतिशतभन्दा बढी धान उत्पादन भएको हो ।

कृषि विभागका महानिर्देशक प्रकाश सञ्जेलले धानखेतीका लागि मौसमी अनुकूलता र रासायनिक मल तथा हाइब्रिड बिउबिजनको सहज उपलब्धताले उत्पादनमा सुधार आएको बताए । 'यो वर्ष असारमा रोपाईं गर्न समयमै मनसुन भयो । रासायनिक मलको वितरण पनि विगतको भन्दा अलि सहज भयो,' उनले भने, 'उन्नत जातको बिउको प्रयोगले धान धेरै फल्ले क्षमता पनि बढेको छ ।'

असोजमा आएको बाढीले ६५ हजार तीन सय ८० हेक्टरमा क्षति गरेको राष्ट्रिय विपत्तु जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख छ । कृषि क्षेत्रमा कुल पाँच अर्ब ८८ करोडको क्षति भएको थियो । तर, तराईको धानखेतमा कम क्षति पुगेकाले उत्पादनमा ठुलो प्रभाव नपरेको मन्त्रालयको भनाइ छ ।

उत्पादनमा सुधार भए पनि कुल माग धान नसकेकाले चामल र धान आयात बढिरहेको छ । राष्ट्र बैकका अनुसार चालू आव ०८१/८२ को कालिक मसान्तसम्म भारतबाट ६ अर्ब ८४ करोड रूपैयाँको धान र चामल आयात भइसकेको छ ।

६ वर्षयता धान उत्पादनको अवस्था

● प्रकाश सञ्जेल
महानिर्देशक, कृषि विभाग

बर्खे धान
लगाउनका
लागि समयमै

मनसुन हुँदा छिट्टै रोपाईं भएको थियो । त्यस्तै, रासायनिक मल पनि विगतभन्दा धेरै नै आयात र वितरण भएको छ भने स्थानीय जातलाई प्रतिस्थापन गर्दै धेरै हाइब्रिड क्षमता भएका हाइब्रिड बिउको प्रयोग बढेको छ । जसकारण उत्पादनमा सुधार आएको हो ।

GREEN DRIVE

GLOBAL AUTO LOAN

FIXED INTEREST RATE STARTING FROM **8.25%** p.a.

Global IME Bank

GLOBAL CONNECT

उत्पादकत्वमा उल्लेख्य सुधार

आव ०७६/७७ मा ३.८०, आव ०७७/७८ मा ३.८२, आव ०७८/७९ मा ३.४७, आव ०७९/८० मा ३.७९, आव ०८०/८१ मा ३.९८ र आव ०८१/८२ मा ४.१९ टन प्रति हेक्टर धान उत्पादनको तथ्याङ्क धानको उत्पादकत्वमा यो वर्ष धेरै सुधार देखिएको छ । पहिलोपटक प्रतिहेक्टर चार टनभन्दा बढी उत्पादन हुन थालेको मन्त्रालयले जनाएको छ । 'औसत उत्पादकत्व ४.१९ मेट्रिकटन प्रतिहेक्टरमा पुगी हालसम्मको उच्च विन्दु कायम हुन पुगेको छ,' मन्त्रालयद्वारा जारी विज्ञापितमा भनिएको छ । गत आव ०८०/८१ मा भने ३.९८ टन प्रतिहेक्टर उत्पादकत्व थियो । कोशीमा सबैभन्दा धेरै ४.४५ टन प्रति हेक्टर उत्पादकत्व रहेको छ भने कर्णालीमा सबैभन्दा कम ३.२७ टन प्रति हेक्टर उत्पादकत्व रहेको छ ।

सेयर लगानीकर्ताको पर्खाइ

८५ कम्पनीद्वारा

५१ अर्ब ७४ करोडको

आइपिओ ल्याउन आवेदन

समूह	संख्या	प्रस्तावित आइपिओ
होटेल	७	३ अर्ब ३१ करोड १० लाख
जलविद्युत	४३	१८ अर्ब ४० करोड ८४ लाख ३१ हजार ४३६
लगानी	४	२ अर्ब ८४ करोड ३३ लाख ५० हजार
उद्योग	१६	२२ अर्ब ७२ करोड ३७ लाख ७६ हजार ६९६
लघुवित्त	१	८० लाख
लघु बिमा	५	१ अर्ब १२ करोड ५० लाख
अन्य	१०	३ अर्ब ३२ करोड २८ लाख ४३ हजार ५००

साताको बजार

सुन प्रतितोला ३३ सयले बढ्यो

काठमाडौँ/ यो साता सुनको मूल्य प्रतितोला तीन हजार तीन सय रूपैयाँले बढेको छ । आइतबार तोलामा एक लाख ५० हजार दुई सय रूपैयाँ पुगेको थियो । तेस्रो दिन मंगलबार थप एक हजार रूपैयाँले घट्यो । त्यसपछि बुधबार तोलामा एक हजार चार सय रूपैयाँले बढ्यो । बिहीबार थप पाँच सय रूपैयाँले बढेको सुन शुक्रबार तोलामा दुई हजार रूपैयाँले बढेको छ ।

सोमबार सुन तोलामा चार सयले घटेर एक लाख ५० हजार दुई सय रूपैयाँ पुगेको थियो । तेस्रो दिन मंगलबार थप एक हजार रूपैयाँले घट्यो । त्यसपछि बुधबार तोलामा एक हजार चार सय रूपैयाँले बढ्यो । बिहीबार थप पाँच सय रूपैयाँले बढेको सुन शुक्रबार तोलामा दुई हजार रूपैयाँले बढेको छ ।

छापावाल सुन
प्रतितोला
रु. १ लाख ५३
हजार ५ सय

चाँदी
प्रतितोला
रु. १ हजार
८ सय १०

सुनको मूल्य	दिन	चाँदीको मूल्य
१,५०,२००	आइतबार	१,७८०
१,५०,६००	सोमबार	१,७९५
१,४९,६००	मंगलबार	१,७६५
१,५१,०००	बुधबार	१,७६५
१,५१,५००	बिहीबार	१,७९०
१,५३,५००	शुक्रबार	१,८१०

पवन तिमिल्सिना / नयाँ पत्रिका

धितोपत्र बोर्डमा प्राथमिक सेयर निष्कासन (आइपिओ) को स्वीकृतिको पर्खाइमा रहेका कम्पनीको संख्या ८५ पुगेको छ । बोर्डका अनुसार बिहीबारसम्म यी कम्पनीहरूले कुल ५१ अर्ब ७४ करोड २४ लाख एक हजार ६ सय ३२ रूपैयाँबराबर आइपिओ निष्कासनको आवेदन दिएका छन् ।

लामो समयदेखि बोर्डको अध्यक्ष नियुक्ति नहुँदा पाइपलाइनमा आवेदनहरू थुप्रिए बसेका छन् । गत १० मंसिरको मन्त्रिपरिषद्ले सन्तोषनारायण श्रेष्ठलाई बोर्डको अध्यक्षमा नियुक्त गरेयता पनि आइपिओ स्वीकृति प्रक्रिया अघि बढ्न सकेको छैन ।

संख्यात्मक रूपमा सबैभन्दा बढी ४३ जलविद्युत कम्पनीहरू आइपिओ अनुमतिको पर्खाइमा छन् । यी कम्पनीहरूको प्रस्तावित कुल आइपिओ १८ अर्ब ४० करोड ८४ लाख रूपैयाँ छ । जलविद्युत क्षेत्रमा सबैभन्दा ठुलो आइपिओ सोलु हाइड्रोपावरले ल्याउने तयारी गरेको छ । यो कम्पनीले दुई अर्ब रूपैयाँको आइपिओ ल्याउने प्रस्ताव गरेको छ । कालिञ्चोक हाइड्रोपावरले

सबैभन्दा कम सात करोड ५० लाख रूपैयाँको आइपिओ निष्कासन अनुमति मागेको छ । उद्योग क्षेत्रबाट १६ कम्पनीले आइपिओ निष्कासनको अनुमति मागेका छन् । जसमा सबैभन्दा धेरै जागदम्बा स्टिलले प्रतिकिता तीन सय रूपैयाँको प्रिमियम मूल्यमा ६ अर्ब दुई करोड १० लाख रूपैयाँबराबर सेयर

निष्कासन गर्न चाहेको छ । सबैभन्दा कम परिमाणमा आइपिओको अनुमति माग्नेमा स्मार्ट डोर्स लिमिटेड छ । यस कम्पनीले तीन करोड ६ लाख रूपैयाँको आइपिओ ल्याउने तयारी गरेको छ । स्वस्तिक लघुवित्त वित्तीय संस्थाले ८० लाख रूपैयाँको आइपिओका लागि स्वीकृति माग गरेको छ । पाँच लघु बिमा कम्पनीले एक अर्ब १२ करोड ५० लाख रूपैयाँको आइपिओ ल्याउन आवेदन दिएका छन् । अन्य १० कम्पनीले कुल तीन अर्ब ३२ करोड २८ लाख ४३ हजार पाँच सय रूपैयाँबराबरको आइपिओ ल्याउन बोर्डमा आवेदन दिएका छन् । यसमध्ये डिस मिडिया नेटवर्कले एक अर्ब ३५ करोड ८४ लाख ९५ हजार पाँच सय रूपैयाँको आइपिओ ल्याउन अनुमति मागेको छ ।

नयाँ अध्यक्ष
नियुक्त भएको
डेढ महिना
बितिसकदा
पनि आइपिओ
स्वीकृतिले गति
लिन सकेन

आयो टप्प टियो. लग्न्यो. मिति पुग्यो टारेर टर्दैन त्यो ।
इन्द्रे विन्ती गरुन भुकेर पाउमा त्यो विन्ती मान्दैन त्यो ॥

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

जन्म
१९९८/०३/०९

स्वर्गारोहण
२०८१/०९/०९

स्व. राम प्रसाद मण्डारी

यस मन्त्रुश्री फाईनान्स लिमिटेडका संचालक श्री पुष्पराज भण्डारी ज्यू को पुजनीय पिता **श्री राम प्रसाद मण्डारी ज्यू** को स्वर्गारोहण भएको आज १३औं दिनको पुण्यतिथिमा दिवंगत आत्माको चिरशान्तिको कामना गर्दै शोक सन्तप्त परिवारजनमा भावपूर्ण समवेदना प्रकट गर्दछौं ।

MANJUSHREE FINANCE LIMITED
मञ्जुश्री फाईनान्स लिमिटेड

मञ्जुश्री फाईनान्स लिमिटेड परिवार

कोदारी राजमार्ग स्तरोन्नति गर्न साढे चार अर्ब प्रस्ताव

सिन्धुपाल्चोकमा रामकृष्ण थापा

तातोपानी भन्सारसँगको पहुँचमार्ग सहज बनाउन कोदारी राजमार्ग मर्मत तथा स्तरोन्नति गर्न सडक डिभिजन कार्यालय, चरिकोटले चार अर्ब ४६ करोड रूपैयाँ बजेट प्रस्ताव गरेको छ ।

कार्यालय प्रमुख अमितकुमार श्रेष्ठले तीन खण्डमा बजेट विभाजन गरी प्रस्तावित फाइल राष्ट्रिय योजना आयोगमा पेश भएको जानकारी दिए । प्रस्तावित बजेटमा सहमति कायम भएर अर्थ मन्त्रालयबाट रकमसमेत निकाला हुने कुरामा आशावादी रहेको उनले बताए ।

बाह्रबिसेबाट चीनको सीमा रहेको लिपिङ बजारसम्म २६.५ किलोमिटर रहेको कोदारी राजमार्ग सडक स्तरोन्नति गर्न दुई अर्ब ५३ करोड ५२ लाख रूपैयाँ प्रस्ताव गरिएको छ । काभ्रेसँग सिन्धुपाल्चोकको सिमाना छुट्याउने बन्देउदेखि बाह्रबिसेसम्मको २८ किलोमिटर सडकको सामान्य मर्मतका लागि भने ५० करोड ठाग गरिएको छ । त्यस्तै, विभिन्न ठाउँमा खस्न सक्ने पहिरो रोकथाम र मर्मतका लागि एक अर्ब प्रस्ताव गरिएको छ । सडक डिभिजन चरिकोटका सूचना अधिकारी सुरज महर्जनले बन्देउदेखि बाह्रबिसेसम्म सडक मर्मत गर्ने र बाह्रबिसेबाट

गत असोजमा आएको बाढीले क्षतिग्रस्त बनाएको लिपिङ बजार पुगे सडक

लिपिङसम्म सडक स्तरोन्नति गर्ने योजना रहेको बताए । कोदारी राजमार्गको भौगोलिक जटिलताका कारण दार्जी-बागै ३० मिटर मात्रै सडक क्षेत्राधिकार कायम गर्नुपर्ने बाध्यता छ । यसअघि ५० मिटर

क्षेत्राधिकार तोकेएको थियो । सडक धेरै चौडा गर्ने भूगोल नभएकाले हालका लागि बढीमा ९.४५ मिटर सडक चौडा गरी कालोपत्रे गर्ने कार्यालयको प्रस्ताव छ ।

नविल बैंक लिमिटेडको तपसिलमा उल्लेखित ऋणीलाई कर्जा चुक्ता भुक्तान गर्न आउने बारेको ३५ दिने सार्वजनिक सूचना

(प्रकाशित मिति : २०८१/०९/२०)

यस बैंकबाट ऋण लिएका तर्पासल बर्माोजमका ऋणीले ऋण लिदाँ गरिएएको लिखत र ऋण स्वीकृतिपत्रको शर्तमा तोकिए अनुसार बुझाउनु पर्ने साँबा, व्याज समेतको बैंकको सम्पूर्ण लेना रकम नबुझाई ऋण लिदाँ गरेको शर्त कबुलियतको उल्लङ्घन गरेको र बैंकबाट मौखिक एवम् लिखित रुपमा पटक पटक तरताकतागरी समेत सोको कुनै वास्ता नगरी चासो नदेखाई ऋण बाध्यत्व फर्छ्यौट गर्ने तर्फ कुनै तदारकता नदेखाएको हुनाले सो ऋण कर्जा चुक्ताभुक्तानगर्ने सम्बन्धी यो ३५ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको छ ।

अतः यस बैंकमा सम्पर्क गरी यो सूचना प्रकाशित भएको मितिले ३५ (तीस) दिनिभित्र बैंकलाई बुझाउनु बाँकी रहेको सम्पूर्ण साँबा, व्याज, हजाना व्याज तथा अन्य वैदस्तुर चुक्ताभुक्तान गरी बैंकको कर्जा फरफारक फर्छ्यौट गर्न गराउनका लागि सम्बन्धित ऋणी तथा अन्य जमानतकर्ता एवं सम्बद्ध सबैलाई यसै सूचनाद्वारा जानकारी गराइन्छ । सो म्याद भित्र बक्यौता रहेको सम्पूर्ण रकम चुक्ताभुक्तान नगरेमा ऋणकर्जा रकम ऋणी तथा जमानतकर्ता व्यक्त तथा निजको हकको अन्य चलअचल सम्पत्ति समेतबाट बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ तथा अन्य प्रचलित कानून बर्माोजम लिलामविक्री गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी बैंकको लेना रकम असुलउपर गरिनिनुका साथै कर्जा असुलीको लागि ऋण असुली न्यायधिकरण एवं अन्य सक्षम न्यायिक निकायमा दावी उजुरी गरिने तथा ऋणी र जमानतकर्ताहरुलाई समेत कर्जा चुक्ता केन्द्रको कालो सूचीमा समावेश गर्ने प्रक्रिया अर्घि बढाईने व्यहोरा समेत ऋणी तथा जमानतकर्ताहरु लगायत सम्बद्ध सबैलाई यसै सूचनाबाट जानकारी गराइन्छ ।

जमानतकर्ताहरुले माथि उल्लेखित समयअवधीभित्र आफुले जमानत लेखिदिएको कर्जा एवं सोको व्याज वैदस्तुर चुक्ताभुक्तान गर्नका लागि समेत यसै सूचनाद्वारा सूचित गराइन्छ, अन्यथा माथि उल्लेख गरिए बर्माोजम आवश्यक व्यवस्था गरी बैंकले आफ्नो लेना असुलउपर गर्नुका साथै कर्जा चुक्ता केन्द्रको कालो सूचीमा समावेश गर्ने प्रक्रिया अर्घि बढाईने व्यहोरा जमानतकर्ताहरुलाई समेत जानकारी गराइन्छ ।

तपसिल
१. ऋणी फर्म र फर्मको प्रोपाईटरको नाम र ठेगानाको विवरण (धनगढी शाखा, कैलाली) प्राइमेट फर्म रोजट्रेडिग एन २०१४ बर्माोजम नेपाल सरकार, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय, वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन विभागमा मिति २०७२/०६/११ मा प्रा.फ.र.नं.: २११६४/०७२/७३, स्थानीय व्यापार अन्तर्गत दर्ता भएको शारवा फेन्सी स्टोर । ठेगाना: कैलाली जिल्ला धनगढी न.पा. वडा नं. ०४, बसपार्क, कैलाली । ऋणी फर्मका प्रोपाईटरको नाम र ठेगानाको विवरण: खड्के लोहारको नाँव, लाल लोहारको छोरा डोटी जिल्ला सानागाउँ गा.वि.स. वडा नं. ०५ बस्ने, ना.प्र.नं. ६८१०५०/४६२ (जारी मिति: २०६७/०३/१४, स्थान डोटी) भएको कैलाश वि.क. । व्यक्तिगत जमानतकर्ताको नाम र ठेगानाको विवरण १. पदमे सुनारकी छोरी, खड्के लोहारकी बुहारी, लाल लोहारकी श्रीमती, डोटी जिल्ला सानागाउँ गा.प. वडा नं. ०५, स्थायी घर भई हाल कैलाली जिल्ला धनगढी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, ना.प्र.नं. २६७२/१२०९ (जारी मिति: २०४४/११/१७, स्थान डोटी) भएकी हिउसरी कुमारी लोहार । २. जय बहादुर कामीकी छोरी, लाल लोहारकी बुहारी, कैलास वि.क.की श्रीमती, डोटी जिल्ला सानागाउँ गा.प. वडा नं. ०५, स्थायी घर भई हाल कैलाली जिल्ला धनगढी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, ना.प्र.नं. ६८१०५०/६१३ (जारी मिति: २०६१/०७/१६, स्थान डोटी) भएकी शारवा सुनार (वि.क.) । धितोको विवरण डोटी जिल्ला सानागाउँ गा.प. वडा नं. ०५, स्थायी घर भई हाल कैलाली जिल्ला धनगढी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, हिउसरी कुमारी लोहार को नाममा दर्ता भई यस बैंकको पश्चमा ढुङ्गिबन्धक धितो पारित भई बैंकको पश्चमा रोकका समेत रहेको कैलाली जिल्ला धनगढी न.पा. वडा नं. १२, नक्सा सिट नं. १२ख मा अवस्थित कि.नं. ७०४ क्षेत्रफल ०-३-०-० विघा जग्गा एवं सोमा जडित सम्पूर्ण लिगलगापात समेत । २. ऋणीको नाम र ठेगानाको विवरण (धनगढी शाखा, कैलाली) रंगे साउदको नाँव, कालु साउदको छोरा बाजुरा जिल्ला तोली गा.वि.स. वडा नं. ०६ बस्ने, ना.प्र.नं. ७३३०२६/४६१ (जारी मिति: २०६३/१२/१४, स्थान बाजुरा) भएको दिर्घ बहादुर साउद । व्यक्तिगत जमानतकर्ताको विवरण देउचे साउदकी छोरी, कालु साउदकी बुहारी, दिर्घ बहादुर साउदकी श्रीमती, बाजुरा जिल्ला तोली गा.वि.स. वडा नं. ०६, स्थायी घर भई हाल बाजुरा जिल्ला विरेणी गा.पा. वडा नं. ०४ बस्ने, ना.प्र.नं. ७३३०२६/४५१ (जारी मिति: २०६३/१२/१५, स्थान बाजुरा) भएकी इन्द्रा देवी साउद । सवारी साधनको विवरण ऋणी दिर्घ बहादुर साउद र धनी यस बैंक समेत भएको भाडा सवारी साधन दर्ता नं. सु.प.प्र. ०१००१ ख.२१८८ भएको Mahindra Loading 6T BS III, 2018. ३. ऋणीको नाम र ठेगानाको विवरण (खाँदबारी शाखा, संखुवासभा) दुर्गा बहादुर कटुवालको नाँव, भिम बहादुर कटुवालको छोरा संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी न.पा. वडा नं. ११ बस्ने, ना.प्र.नं. १०१००१-१७३ (जारी मिति: २०६४/०५/१०, स्थान संखुवासभा) भएको किरण कटुवाल । व्यक्तिगत जमानतकर्ताको विवरण १. पुष्प बहादुर कार्कीकी छोरी, दुर्गा बहादुर कटुवालकी बुहारी, भिम बहादुर कटुवालकी श्रीमती, संखुवासभा जिल्ला मनकामना गा.वि.स. वडा नं. ०५, स्थायी घर भई हाल संखुवासभा जिल्ला, खाँदबारी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, ना.प्र.नं. ८७९६/११८९ (जारी मिति: २०४१/१२/०५), भएकी दुर्गा देवी कटुवाल । २. जय बहादुर राईकी नातिनि, मानि कुमार राईकी छोरी, संखुवासभा जिल्ला पाँथपरा गा.वि.स. वडा नं. ०७, स्थायी घर भई हाल संखुवासभा जिल्ला, खाँदबारी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, ना.प्र.नं. १०/०१/७१/०१९४७ (जारी मिति: २०७१/१२/०३, संखुवासभा), भएकी सुनिता राई । ३. रणवीर कटुवालको नाँव, दुर्गा बहादुर कटुवालको छोरा संखुवासभा जिल्ला तीम्लहटार गा.वि.स. वडा नं. ०९, स्थायी घर भई हाल संखुवासभा जिल्ला, खाँदबारी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, ना.प्र.नं. १९७ (जारी मिति: २०२८/०६/२४, स्थान संखुवासभा) भएको भिम बहादुर कटुवाल । धितोको विवरण संखुवासभा जिल्ला तीम्लहटार गा.वि.स. वडा नं. ०९, स्थायी घर भई हाल संखुवासभा जिल्ला, खाँदबारी न.पा. वडा नं. ०८ बस्ने, भिम बहादुर कटुवाल को नाममा दर्ता भई यस बैंकको पश्चमा ढुङ्गिबन्धक धितो पारित भई बैंकको पश्चमा रोकका समेत रहेको संखुवासभा जिल्ला, मनकामना गा.पा. वडा नं. ०५ नक्सा सिट नं. १६६०३७७ मा अवस्थित कि.नं. ७८९ र १७५५ क्षेत्रफल २२०.०० र १०२०.०० वर्ग मिटर जग्गा एवं सोमा जडित सम्पूर्ण लिगलगापात समेत ।

NABIL BANK®
प्रधान कार्यालय, दरबारमार्ग, काठमाडौँ फोन नं. ०१-५९५८८९

